

Život svätého Antona Veľkého

ŽIVOT BLAHOSLAVENEHO ANTONA, opáta a pustovníka (Vita
beati Antonii Abatis)

SPOLOK SV. VOJTECHA

1950

ÚVOD.

MNÍŠTVO NA VÝCHODE

Mnohí kresťania povzbudení príkladom Krista a apoštolov, oddávali sa už od začiatku dobrovoľným skutkom odriekania a žili vo svete asketickým životom. Napr. kresťania v Jeruzaleme boli ako by veľkou rodinou jedným srdcom, jednou dušou. Bez okolkov predávali svoje majetky, peniaze skladali k nohám apoštolov, aby ich rozdali chudobným a sami žili v istom zmysle spoločným životom. so spoločným majetkom, spoločne sa schádzavali denne v chráme chváliť Boha a konali rozličné skutky milosrdenstva (Sk 2, 44 nasl.; 4, 32 nasl.).

Príklad jeruzalemskej obce neostal osamotený. Podobné kresťanské spoločnosti zakladali aj na iných miestach, kde veriaci neopúšťajú rodinné prostredie, cvičili sa v čistote a iných skutkoch odriekania. To boli prví kresťanskí askéti. Askéza teda nie je produktom až III. a IV. storočia, ale nachodíme ju už pri kolíske kresťanstva. Časom sa skupiny askétov viacej vyhraňovali a skoro patrili k uznávanej elite kresťanstva, a ich miesto v chráme bývalo poblíž presbytéria.

Už začiatkom III. storočia dosiahli askéti výsadné postavenie uprostred medzi kňazmi a prostými veriacimi. K stálemu celibátu zaväzovali sa sľubom panenstva, skladaným neraz verejne a hromadne. Z konca III. storočia spomína sa združenie askétov obojého pohlavia, mužov, panien i vdov, pod vedením istého Egypt'ana Hieraka, ktorý zanechal po sebe viacero spisov, presiaknutých však bludmi.

Krok dopredu vo vývine východného mníšstva znamenal odchod

poniektorých askétov do púšte: Bolo to najmä za čias veľkých prenasledovaní kresťanstva. Tam v prísnej samote, začali viesť tvrdší život sebazapierania a umŕtvovania. Cirkevný dejepisec Eusebios rozpráva o jeruzalemskom biskupovi Narcisovi, ktorý sa začiatkom III. storočia utiahol do púšte a prežil v nej dlhé roky. Či bol Narcisos prvý, ktorý si vyvolil púšť za svoje bývanie, nevedno. Azda mal už i predchodcov, lež je isté, že nasledovníkov mal mnoho. Väčšinou to boli mužovia, ženy sa združovali zasa v tzv. domovoch panien a tam sa oddávali službe Božej.

Nie je náhodné, že sa pustovníctvo rozšírilo hlavne v Egypte, po oboch stranách Nílu a na Arabskom polostrove. Na Západe, kde klimatické podmienky i celkové zameranie Európanov bolo odlišné, pustovnícky život sa okrem malých výnimiek, neujal. Egyptská púšť, naopak, vyhovovala po každej stránke tomuto spôsobu života a východní anachoréti, dedičia dávnych orientálnych odriekavcov životných pôžitkov, naplnili ju v nezvyčajnej miere.

Kde len našli prameň vody a pri ňom niekoľko paliem, v skalných jaskyniach i v starých hrobkách, všade sa usadili a oddávali kajúcnosti i robote, ktorou si zaobstarávali chlieb a soľ, svoj hlavný pokrm. Rozkvital tam ich nebeský život a púšť sa menila na záhradu Božiu. Sv. Ján Chryzostom ospieval takto obyvateľov púšte: *„Chodte do Tebaidy! Nájdete tam púšť krajšiu ako raj, tisíce anjelských chórov v ľudských podobách, celé pokolenie mučeníkov, celé zástupy panien. Uvidíte pekelného tyrana sputnaného a víťazného Krista osláveného.“* Z najvýznamnejších askétov uveďme aspoň dvoch, ktorí prežili v púšti skoro celý svoj život. Jeden z nich je sv. Pavol z Téb, zvaný pustovník.

Narodil sa okolo r. 234, zomrel okolo r. 347 a je prvým z otcov egyptskej púšte, ktorá bola potom vyše sto rokov klasickou krajinou kresťanskej askézy. Druhý je sv. Anton, prímenom Veľký, ktorého životopis predkladáme v tejto knižočke slovenskej verejnosti. Narodil sa r. 251 v Kóme, stredoegyptskom mestečku neďaleko Herakleie. Za svojho života zhromaždil okolo seba do 300 pustovníkov, ktorí ho uznávali za svojho otca.

Utvoril tak prvé združenie anachorétov pod svojim duchovným vedením. Anachoréti však nebývali pospolu, takže antoniánsky spôsob mníšstva stojí uprostred medzi čisto eremitským a čisto kláštorným. Zomrel 17. januára r. 356 vo veku 105 rokov. Pre svojich pustovníkov síce nenapísal pravidiel, ale zavčas sa rozšírila pod jeho menom tzv. Regula a predpisy sv. Otca Antona, zostavené z jeho výrokov a napomenutí, lež pomiešané aj v citátmi z rečí mono-fyzitského mnícha Izaiáša († 488). V diele začatom Antonom, pokračovali jeho žiaci. V IV. storočí povstalo mnoho mníšskych osád, skladajúcich sa z dvoch až desiatich anachorétov. Ešte za Antonovho života rozšírilo sa pustovníctvo z tebaidských púšti do Dolného Egypta. Osobitného významu dosiahli anachorétske sídla v nitrijskej púšti, južne od Alexandrie. Ich zakladateľom bol sv. Ammán (Amun), ktorý zomrel okolo r. 356. V IV. storočí prebývalo tu do 5000 mníchov.

Známejšie mená sú tieto; Paladius, sv. Ján z Egypta, Pambo. Iné sídla anachorétov boli v sketskej púšti, založené sv. Markarom Egyptským († 391). Z jeho žiakov vynikli: Pior, Makar Mladší, Izidor z Alexandrie, sv. Pafnúc a iní. V Sýrii založil rozsiahle eremitske osady kňaz Ján Marón († 423), po ktorom sa volajú maroniti, východní kresťania, spojení s Rímom. Definitívny základ spoločného mníšskeho života položil sv. Pachom (†

346). Zhromaždil v Tabenne v Hornom Egypte svojich učeníkov, začal s nimi nový spôsob života, pod jednou strechou a tak sa stal otcom kláštorného života. Napísal pre svoju družinu pravidiel, v ktorých zaväzuje mníchov k poslušnosti voči opátovi. Tento spôsob života rýchle sa rozšíril aj po Palestíne a iných krajinách Orientu.

Zásluhu o rozšírenie rehoľného života aj na Západe, ktorý lepšie vyhovoval Európanom ako pustovníctvo, má hlavne sv. Atanáž, alexandrijský biskup. Širítelmi mníšskej myšlienky na Západe boli najmä sv. Ambróz, sv. Hieronym sv. Augustín, sv. Martin z Tours. takže dávno pred sv. Benediktom (480-543) boli na Západe už kláštory, v ktorých sa pestovala kresťanská askéza.

AUTOR ŽIVOTA BL. ANTONA

Sv. Atanáž, pri menom Veľký, narodil sa v časoch krutých prenasledovaní Diokleclánových. Pochodil z Alexandrie, kde uzrel svetlo sveta okolo r. 296. V mladosti nadobudol si na vtedajších školách obdivuhodné vedomosti klasické i teologická. Hovorí sa o ňom, že vedel skoro celé sv. Písmo naspamäť. Prv než sa dostal do víru verejného života, pobudol začas v samote, pod vedením sv. Antona, ktorý mu bol učiteľom v kresťanskej askéze. Nedlho pred vznikom ariánskej herézy bol vysvätený za diakona a zúčastnil sa aktívne s biskupom Alexandrom, ako Jeho spoločník, na sneme niceiskom (r. 325), na ktorom ariánsky blud odsúdili. Po Alexandrovej smrti zvolil ľud jednohlasne za biskupa jeho, i keď sa čo ako vzpíeral. Stalo sa to r. 328. Vo svojom boji proti šíriacemu sa ariánstvu neustal, lenže vzrástla proti nemu aj nenávisť protivníkov. Obvínili ho z vraždy, čarodejníctva, smilstva, svätokrádeže, lež zo všetkého sa očistil

pred synodou v Tyre. Úklady proti nemu však neprestali. Nepriateľom sa podarilo ovplyvniť panovnícky dvor a tak ho cisár Konštantín Veľký poslal do vyhnanstva do Galie. Po Konštantínovej smrti vrátil sa na svoj biskupský stolec, lež netrvalo dlho a ariáni zasa podnikli nové útoky proti svojmu najnebezpečnejšiemu protivníkovi. Dobrého ochrancu našli v cisárovi Konštansovi, ba očiernili ho aj u samého pápeža Júlia. Na alexandrijský biskupský stolec násilím dosadili Gregora Kapadóckeho a Atanáž musel utiecť. Odišiel do Ríma, kde sa očistil zo žalôb, ale až po šiestich rokoch (r. 345) mohol sa vrátiť naspäť do Alexandrie. Keď v boji o čistotu viery neustával, stará nenávisť Ariánov proti nemu ožila znovu. Cisár Konštancius, veľký priaznivec ariánstva, pomýšľal predovšetkým na odstránenie Atanáža a nedal sa od toho odradiť ani zakročením pápeža Libéria. Na synodách arelatskej (r. 354) a milánskej (r. 355) prinútil prítomných biskupov podpísať odsúdenie a zvrhnutie Atanáža a tých, čo tak neurobili, medzi nimi i samého pápeža Libéria poslal do vyhnanstva. Výnos synod vykonali násilím. Vojaci vtrhli do chrámu, v ktorom bol Atanáž medzi svojím ľudom, poškvrnili chrám krvou lež Atanážovi sa podarilo utiecť na tebaidskú púšť. Späť sa mohol vrátiť až za cisára Juliána Odpadlíka. Skoro po návrate zvolal do Alexandrie synodu (r. 362), ktorej úlohou bolo určiť spôsob prijímania odpadlíkov do Cirkvi a odstránenie schizmy meletiánskej. Keď sa cisár Julián dozvedel, že Atanáž mnohých pohanov priviedol na kresťanstvo, vypovedal ho nielen z Alexandrie, ale i z celého Egypta. Ťažko skúšaný biskup znovu sa musel uchýliť na púšť, kde sa skrýval medzi mníchmi. Po smrti Juliána (r. 363) vrátil sa do Alexandrie, ale už r. 367 ariansky cisár Valens ho vyhnal opäť. Atanáž ukryl sa blízko Alexandrie, kým po štyroch mesiacoch nedostal povolenie vrátiť sa do svojho Ernesta. Posledné roky strávil v boji proti bludu

apolinárovcov. Zomrel v Alexandrii r. 373.

Sv. Atanáza nazývajú „otcom ortodoxie a stĺpom Cirkvi“. Ozaj, bez okolkov možno ho označiť za najväčšieho z východných Otcov. Vo svojom nepokojnom a rušnom živote prešiel skoro celý vtedy známy svet a všade zanechal hlboké stopy svojej mimoriadnej osobnosti. Celý svoj život, od mladosti až do smrti neustále bojoval proti bludom a stál neochvejne v službách pravdy, a preto jeho život je takou mohutnou epopejou kresťanskej sily a nezlomnosti. Najťažší boj viedol Atanáza proti heréze ariánskej. Pôvodca tohto trinitarskeho bludu Árius († 336) učil, že Syn nie je Bohom, ale bol iba stvorený z ničoho; nie je teda spolu podstatný s Otcom, je len tvorom, isteže najdokonalejším, ale iba tvorom, skrze ktorého bolo stvorené všetko ostatné. Bol stvorený pred časom, lež bol čas, kedy ho nebolo. Synom Božím sa nazýva iba v zmysle morálnom, tak, ako my sa nazývame dieťkami Božími. Árius postavil teda všetko na rozum a vylúčil to, čo je rozumu nepochopiteľné. I keď Ariánstvo odsúdili na sneme v Nicei, pokoj sa nedosiahol. Ariánstvo na dlhšiu dobu otriaslo celým Východom a najmä po smrti Konštantína Veľkého vypukol fanatizmus ariánov v plnej miere. Použili každé násilie i krutosť, len aby umlčali katolíkov. Zmocňovali sa jednej pozície po druhej, takže sv. Hieronym v bolesti musel zvolat: „Celá zem stená od prekvapenia, že je všetko ariánske.“ V tomto mori bludu Atanáza niesol vysoko zástavu pravej viery a v jeho osobnosti sústreďovalo sa všetko, čo sa týkalo boja proti ariánom. Boj bol víťazný, ani nemohol byť iný. Ariánstvo, ako každý blud, rozpadlo sa na množstvo siekt; posledné údery mu zadávali rozličné synody, ktoré obnovoval výnosy snemu nicejského, a tak Okolo r. 380 možno už hovoriť o zlikvidovaní ariánskeho bludu. Ariánizmus silne

porušil jednotu viery a cirkevnej disciplíny, a otvoril cestu iným bludom a rozkolom. Z heréz, proti ktorým bojoval sv. Atanáž, načim ešte pripomenúť taktiež trinitársky blud macedoniánsky (pôvodcom jeho je Macedonius), majúci svoj základ v ariánizme a učiaci že Duch Sv. je podriadený Otcovi i Synovi, je ako by ich sluhom. Blud zavrhol s konečnou platnosťou snem v Carihrade (r. 381). Iná heréza, proti ktorej Atanáž bojoval v posledných rokoch života, bol blud učeného biskupa z Laodiceje Apolinára, ináč horlivého bojovníka proti ariánom, ktorý sa však dal ovplyvniť Platónovým učením o troch častiach v človekovi: tele, nižšej duši a rozumnej duši. Apolinár učil, že v Kristovi rozumnú dušu zastupovalo Božstvo, Logos, popieral teda úplne človečenstvo Krista. Blud bol taktiež odsúdený definitívne na sneme v Carihrade. Keď opísal Atanáž vo svojom Živote bl. Antona zápas tohto anachorétu s diablom: nakreslil tak mimovoľné aj svoj obraz, svoj zápas s bludmi, ktorých pôvodcom je „otec lží“. Sv. Atanáž mal v sebe ozaj to, čo požadoval sv. Pavol Apoštol od biskupov: didaktikón - byť dobrým učiteľom. Vo svojich dielach, poväčšine polemiky zahrotených, prezradzuje svoju bystrú a pohotovú, vyrovnanú a nábožnú osobnosť. Hovorí a píše jasne, prosto, vždy však dôkladne a hlboko. Vo svojich spisoch dotýka sa skoro všetkých vieroučných otázok, najmä týkajúcich sa Najsvätejšej Trojice, Vtelenia, materstva Panny Márie a Eucharistie. Hlavné jeho diela sú: Oratio ad versus gentes, proti modlárstvu; Oratio de incarnatione Verbi, o vtelení Kristovom; Orationes IV. adversus Arianos, o večnosti a spolu podstatnosti Syna, o dvojnej prirodzenosti a jednej osobe v Kristovi; spisy proti ariánom: Apológia com Arianos; Apológia ad imperatorem Constantinum; výklady žalmov: Expositiones in Psalmos; Interpretatio Psalmorum; napokon Vitá et conversatio S. Patris Antónii a mnoho listov o veciach viery a cirkevnej

disciplíny.

NIEKOLKO POZNÁMOK K ŽIVOTU BL. ANTONA

Ťažko zistiť, kedy napísal sv. Atanáž biografiu svojho učiteľa kresťanskej askézy. Poniektorí sa nazdávajú, že biografia vznikla ešte za života sv. Antona a Atanáž vraj ju osobne priniesol do Ríma, (keď bol r. 339 nútený utiecť z Alexandrie). Dodatok o Antonovej smrti bol vraj pripojený až neskôr. Ale už v samom Atanážovom predhovore k biografii sú náznaky, že životopis vznikol až po Antonovej smrti (r. 356), ako možno predpokladať, v prvých rokoch a po odchode Antona do večnosti. Z úvodu vysvitá, že podnet napísanie dali prosby tých, ktorí chceli bližšie poznať Antonov život. Adresovaný je „bratom v cudzine“, teda mníchom mimo Egypta najpravdepodobnejšie mníchom v Ríme, kde sa mníšska myšlienka ujala aj vplyvom osobnosti Atanážovej. Život bl. Antona bude mať azda pre nás silný ráz legendárnosti. Nesmieme však zabúdať, že duša úplne očistená od zemských sklonov má do činenia už nie so sebou, lež s priamym pôvodcom zla, diablom. Stredoveká myšlienka démonizmu vystupuje tu veľmi vypukle. Pre kresťana diabol nie je výmyslom, lež reálnou skutočnosťou a kresťan si túto skutočnosť uvedomuje tým viac, čím menej sa diabol ukazuje vo vlastnej podobe a čím viac sa javí jeho sila a účinkovanie. Takto dostáva biografia sv. Antona mocný symbolický význam a v prvom rade je poučením pre nás všetkých, že zlo je silné vtedy, keď my sme slabí; ak my vnútorne spevnieme, zlo sa rozpadáva a mizne. Preklad je urobený z latinčiny, so stálym prihliadaním k textu gréckemu. Pôvodný text Atanážovho dielka je grécky, do latinčiny ho včasne

previedol Evagrius, antiochijský kňaz. V latinskom preklade stal sa Život bl. Antona známejší a v tomto preklade slúžil na povzbudenie mnohým veľduchom kresťanstva (sv. Augustín, sv. Terézia Veľká a i.). Z úcty k tejto tradícii vzal prekladateľ za základ text latinský a iba na niektorých miestach zmiernil prílišnú rozvravenosť jednoduchším textom gréckym.

ATANÁZ BISKUP BRATOM V CUDZINE

Skvelý boj ste začali, bratia, keď ste si zaumienili vyrovnať sa mníchom egyptským alebo i prevýšiť ich v čnosti. Ved' i vy už mnoho kláštorov máte, meno mníchov je u vás chválne známych a vaše úsilie právom obdivuje kdekto. Kiež vám dá Boh na vaše prosby úspech! Keďže ste ma teda, túžiac sa poučiť, požiadali, aby som vám napísal o živote blahoslaveného Antona, ako začínal, ako žil pred uskutočnením svojho svätého zámeru a aký bol koniec jeho života, i to, či je pravda, čo povest' o ňom rozchýrila, aby ste sa podľa jeho vzoru a príkladu aj sami mohli zariadiť, podujal som sa s veľkou radosťou splniť príkaz vašej lásky. Ved' aj pre mňa samého je veľkým ziskom a osohom už i len rozpamätávať sa na skutky Antonove. A viem, že aj vy, keď budete s obdivom o ňom počúvať, zatúžite nasledovať jeho zámery; lebo už to je dokonalá cesta k čnosti, vedieť, kto bol Anton. Teda nakrátko: všetko, čo o ňom vravia jeho zvelebovatelia, verte, ba vedzte, že to všetko je málo oproti skutočnosti. Neváham tvrdiť, že ani oni nemôžu vedieť všetko, keďže i ja sám, čo ako veľa toho na vaše prosby v tomto liste napíšem, málo z jeho zásluh vyslovím. A vy tiež bedlivo sa povypyťujte plaviacich sa odtiaľto a takto správami jednotlivcov zvest' súcu a hodnú takého svätca zavíšte. Po prečítaní vášho listu chcel som si povolať poniektorých mníchov, tých

osobitne, čo ho častejšie navštevovali, aby som sa viac dozvedel a mohol vám úplnejší výklad poslať. Keďže však blížila sa doba odplávania a posol veľmi náhlil, pousiloval som sa napísať láskam vašim to, čo som jednak sám vedel, často som ho totiž navštevoval, jednak, čo som sa dozvedel od toho, ktorý nemalý čas strávil s nim a podával mu vodu. Vo všetkom dbal som na pravdivosť, aby niekto azda, keď počuje viac, nezdráhal sa veriť v množstvo zázrakov, ani zasa, keby počul málo o jeho zásluhách, nenazdával sa, že to nie je dost' na muža takej povesti.

Anton, zrodený zo vznešených a nábožných rodičov, pochodil z Egypta. Vychovávali ho tak bedlivo, že okrem rodičov a rodičovského domu nikoho iného nepoznal. A keď už vyrástol na chlapca, nezabažil po vzdelaní, ani sa nepridával k hlúpym kúskom iných chlapčísk, lež zapálený túžbou po Bohu, ako je napísané, v nevinnosti prebýval vo svojom dome. S rodičmi často chodieval do chrámu, no nenapodobňoval tam samopaš deciek, ani nedbalosť chlapčísk, lež načúval iba, čo sa čítalo a vstepoval si do seba užitočnosť rád pre život. Nikdy nedrankal od svojich, ako to robievajú chlapci jeho veku, všelijaké maškrtné jedlá, ani sa nezaháňal po rozkošiach jemnejších pochúťok, uspokojil sa s tým, čo mu dali a nič viac si nežiadal. Po smrti rodičov, keď mal osemnásť alebo dvadsať rokov, ostal sám s mladšou sestričkou, í staral sa počestne o dom i o sestru. Neubehlo však ešte ani šesť mesiacov, keď šiel podľa zvyku do kostola a cestou prišlo mu na um, ako apoštolovia pohrdli všetkým a nasledovali Spasiteľa mnohí iní zasa, ako to možno čítať v Skutkoch apoštolských, rozpredali svoje majetky, prinášali peniaze za ne k nohám apoštolov, aby ich rozdali chudobným, í aká veľká nádej ich čaká za to v nebesiach. V takýchto myšlienkach vošiel do chrámu. I stalo sa, že čítali práve vtedy evanjelium,

v ktorom Pán hovorí boháčovi: „Ak chceš byť dokonalý, id', predaj, čo máš a to ozaj chudobným a budeš mať poklad o nebi.“ Keď to Anton počul, s' a by mu svetlo Božie osvietilo myseľ a s' a by preňho čítali ten výrok Písma, vzťahol na seba príkaz Pánov. I vyšiel ihneď z chrámu a popredal svoje majetky. Mal do tristo jutár úrodnej a veľmi dobrej zeme, tú daroval susedom, aby nebola na ť archu ani jemu ani sestre. Ostatné hnutelnosti, čo mal, všetky predal a utržil za ne nemálo peňazí, ktoré rozdal núdznym, iba máločo nechal pre sestru, ktorá pohlavím i vekom zdala sa byť slabšia. Keď potom znovu prišiel do chrámu a počul hovoriť Pána v evanjeliu: „Nebud'te teda ustarostení o zajtrajšok“, rozdal chudobným í poslednú čiastku, čo mu ešte ostala. Ani už nechcel ostať doma, lež zveril sestru nábožným a známym pannám, aby sa povzbudzovala ich príkladom a sám, zbavený všetkých pút sveta, nastúpil drsnú a namáhavú cestu dokonalosti.

V tom čase nebolo po Egypte ešte tak mnoho kláštorov, ba ani vari nik nepoznal šíru púšť, lež každý, kto sa chcel cvičiť v službe Kristovej, cvičil sa osamote blízko svojej dediny. A býval tam v blízkej obcí istý starec, žijúci samotárskym životom už od skorej mladosti. Keď ho Anton videl, rozohnil sa túžbou po dobre. I začínal ponajprv aj on tak, že prebýval na miestach neveľmi vzdialených od dediny. A odtiaľ, ak sa dozvedel o niekom, čo sa tiež oddáva takémuto úsiliu, šiel za nim, hľadal ako premúdra včielka, ani sa nevrátil do svojho bývaniska, kým nevidel toho, po ktorom túžil, a až potom, s' a by obťažovaný medom, odchádzal na svoje miesto.

I začal takto žiť a deň po deň upevňoval svoju myseľ, aby si ani len nespomenula na zanechané otcovské majetky, ani na príbuzných. Všetku svoju túžbu a starostlivosť napol po tom, čo začal konať. Pracoval vlastnými rukami, vediac, že je napísané: Kto nechce pracovať, nech ani

neje. Svoj zárobok však, okrem peňazí na chlieb, rozdával chudobným. Modlil sa neustále, lebo vedel, že bez ustania treba sa modliť k Bohu. Sväté Písmo počúval tak dychtivo, že nič sa mu nevytratilo zo srdca, ale všetky príkazy Pána si uchoval; pamäť mu slúžila namiesto kníh. Pre takýto spôsob života obľúbili si ho všetci bratia čistou láskou a on, poddaný všetkým, za ktorými prichádzal poučiť sa, vpíjal do seba čnosti jednotlivcov: nasledoval u tohto zdržanlivosť, u druhého zasa radostnosť, u onoho miernosť, u iného bedlivosť, a ešte u iného povzbudil sa horlivosťou v čítaní; tohto obdivoval ako sa posti, druhého ako spáva na zemi, u tamtoho chválil trpezlivosť, u iného zasa tichosť. Vo všetkých vzbudil opätovnú lásku k sebe a tak, naplnený všetkými možnými čnosťami, vracal sa do vlastnej chatky a tu potom uvažoval o všetkom a usiloval sa na sebe uplatniť čnosti všetkých. Iba jediný plameň horel v hrudi tohto vynikajúceho človeka, a to, aby za nikým nezaostal v spomínaných čnostiach. Lež robil všetko tak, že bol všetkým milý, i pritom, že všetkých prevyšoval slávou. I susedia a mnísi, ktorých často navštevoval, keď ho videli, nazývali ho priateľom Božím a milovali ho jedni ako syna, iní ako brata.

Kým Anton takto žil a priťahoval si lásku všetkých, zatiaľ nepriateľ kresťanského mena, diabol, ťažko niesol toľké čnosti na mladíkovi, i zaútočil naňho starými klamstvami. Ponajprv skusoval odtrhnúť ho od začatej cesty tým, že mu privádzal na myseľ spomienky na majetok, starosť o sestru, rodovú vznešenosť, žiadosť po rozličných veciach i po mŕňajúcej sláve sveta, príjemnosť vyberaných jedál i rozličné iné pôžitky zanechaného sveta; a potom aj poukazovaním na drsnosť čnosti i veľkosť námahy, ktorú treba vynakladať na jej dosiahnutie, i krehkosť tela mu

našepkával i dĺžku času. Slovom, rozbúrila v ňom prevelikú krútnavu myšlienok, len aby ho odvrátil od správneho predsavzatia. Keď však badal, že Antonove modlitby k Bohu a jeho silná viera ho premáhajú, chopil sa zbraní zvyčajných proti všetkým mladíkovi i začal ho pokúšať nočnými lákadlami. Ponajprv sa usiloval znepokojiť ho po nociach strašlivými zástupmi a hrozným, strach budiacim hukotom. Lež i za dňa dorážal naňho tak prudko, že Antonov zápas s diablom bol zjavný všetkým. Pokúšal sa zasiat' mu do duše necudné myšlienky, on ich však neustále zaháňal modlitbami; dráždil ho prirodzenou telesnou páľavou, on však ohradzoval svoje telo vierou, bdeniami a pôstmi. Za noci prestrojoval sa v podobu peknej ženy, nezanedbal ani jeden necudný posunok, lež Anton uvažovaním o hrozivých plameňoch pekla a červoch trýzne bránil sa proti pokušeniam k rozkoši. Predstavoval mu klzkú cestu mladosti, vedúcu tak ľahko do skazy, Anton však rozjímal o večných útrapách odsúdenia a tak si aj pri pokušeniach zachovával dušu neporušenú. Toto všetko sa dialo skôr na zahanbenie diabla, lebo tomu, čo si namýšľal, že sa môže stať podobným Bohu, mladík prechádzal cez rozum ako nedochôdčat'u, a toho, čo besnil proti telu a krvi, porážal človek nosiaci telo. To preto, lebo svojmu služobníkovi pomáhal Pán, ktorý vzal pre nás na seba človečenstvo a udelil tak telu víťazstvo nad diablom, takže všetci, čo takto bojujú, môžu povedať s Apoštolom: „*Nie ja, lež milosť Božia, ktorá je vo mne.*“

Nakoniec, keď ohavný had nemohol zvíťaziť už ani týmto a videl, že ho Anton zo svojej mysle vždy vyženie, ukázal sa i navonok, aký je; stá strašné a čierne chlapčisko, so škripaním zubov, ako je napísané, a so zavýjaním. Vrhol sa mu takýto k nohám a ľudským hlasom nariekal: „Mnohých som zvedol a ešte väčší počet oklamal, teraz však, si ma ty

premohol svojím úsilím ako i ostatní svätí.“ Keď sa ho Anton pýtal, kto je, odvetil: „*Som priateľ smilstva, mám v ruke zbrane necudnosti proti všetkým mladíkovi a preto sa volám duchom necudnosti. Koľkých som už oklamal, keď chceli žiť čisto! Koľkých som nahovoril vrátiť sa k predošlým nerestiam, keď sa začali zdržiavať! Som ten, pre ktorého karhá prorok padlých: Duch necudnosť vás zvedol, a ozaj, to som im ja nohy podrazil. Som ten, čo teba samého často pokúšal a ty si ma toľko ráz odbil.*“ Keď to začul vojak Kristov, vďaka vzdával Bohu a naplnený ešte väčšou odvahou proti nepriateľovi, vravel mu: „*Veľmi si teda zasluhuješ opovrhnutie, veď už i tvoja čiernota i detská podoba sú znakmi tvojej slabosti. Nedbám už o teba. so mnou je Pán, môj pomocník, a uzriem svojich nepriateľov zmetených.*“ A prelud, očujúc hlas žalmujúceho, hneď zmizol.

To bolo prvé víťazstvo Antonovo nad diablom, alebo skôr, to bol na Antonovi prvý prejav moci Spasiteľa, ktorý v tele odsúdil hriech, aby sa tak v nás, ktorí žijeme podľa ducha a nie podľa tela, splnila spravodlivosť zákona. Lež Anton, i keď nateraz zvíťazil, nezostal nedbalý, bo ani diablove útoky neprestali, hoci raz už bol porazený. Obchádzal znovu ako lev ručiaci a hľadal otvor, ktorým by sa mohol vrútiť do neho. No, Anton, poučený výrokom Písma, že mnoho je lestí diabolských, úsilnou prácou plnil svoje predsavzatie, pamätajúc, že satan, premožený v zápase s telesnosťou, použije proti nemu nové, ešte ostrejšie strely. Preto si stále viac a viac podroboval telo, aby po víťazstve v jednom, neupadol v druhom. I zaumienil si spútať sa ešte tvrďším životným zákonom. Všetci obdivovali neúnavne úsilie mladíkovo, on však svätú námahu znášal ľahko, lebo dlhotrvajúcim cvičením sa v Božom diele, dobrovoľná služba

Bohu stala sa mu prirodzenosťou. Postil sa a bedlil toľko, že to bolo neuveriteľné. Neraz prebedlil celú noc v modlitbách, jedol raz za deň po západe slnka, často sa však postil dva i tri dni a až na štvrtý vložil niečo do úst. Za pokrm používal chlieb a soľ, za nápoj pár kvapiek vody. Čo sa týka mäsa a vina, myslím, lepšie bude mlčať, ako hovoriť o tom, lebo niečo podobného nebolo možno pozorovať u najhorlivejších mníchov. Na spanie používal posprietané rákosie, neraz však ležiaval na holej zemi. Nikdy sa nechcel natierať olejom, bo vravieval, že telo, najmä u mladíkov, nemôže zosilnieť, ak ho zmäkčuje jemnosť oleja. Skôr treba vraj navykať telo na drsné námahy, podľa slov Apoštola, ktorý hovorí: „*Keď slabnem, vtedy som mocný.*“ Vravieval, že sila duše môže zmohutnieť len vtedy, keď zomdlie ponúkanie tela. Preto nemeral záslužnosť práce podľa dĺžky času, ale vždy podľa lásky a ochoty. Denne ako by vždy znovu začínal, a novými zásluhami túžil rozmnožiť predošlé, pamätajúc na slová vyššie spomínaného Učiteľa, ktorý hovorí: „*Zabúdam na to, čo je za mnou a usilujem sa dosiahnuť to, čo je predo mnou*“. pamätajúc tiež na slová Eliáša proroka: „*Žije Pán, pred tvárou ktorého stojím dnes.*“ Všimol si, prečo sa tam hovorí „dnes“ - lebo Eliáš nemeral čas uplynutý, no ako každý deň postavený v zápase, chcel byť taký, aby bol hodný pohľadu Božieho, totiž: čistého srdca a pripravený poslúchať jeho vôľu.

Svätý Anton teda, uvažujúc, že je osvedčené, aby si sluha Boží bral príklad zo života veľkého Eliáša a podľa tohto zrkadla usporiadal svoj život, odobral sa k hrobom blízko dediny a prikázal istému známemu, aby mu v určenej dni prinášal pokrm. I zavrel ho spomínaný brat do jednej z hrobiek a nechal ho tam samého. Tu diabol, v obave, že o krátky čas naplní

i celú púšť kajúcnosťou, tak ho s množstvom zloduchov strýznil, že veľkosť bolesti nevládal sa pohnúť, ani vydať hlas. I sám neskôr často hovorieval o tých ranách, že prevyšovali svojou trýzňou všetky muky, aké je schopný spôsobiť človek. Lež prozreteľnosť Božia, ktorá dôverujúcim nikdy nechýba, ho zachránila. Na druhý deň prišiel onen brat, ktorého sme spomínali, čo mu prinášal podľa zvyku pokrm, a keď vylomil dvere, našiel ho ležať ako mŕtveho na zemi. I položil si ho na plecيا a zanesol domov do dediny. Keď sa o tom dedinčania i príbuzní dopyčuli, popríchodili mnohí a v smútku sa modlili nad nim, položeným uprostred. Okolo polnoci však zaľahol na oči všetkých bdejúcich ťažký spánok. Vtedy prišiel Anton k sebe, vzdychol a nadvihol hlavu. Videl všetkých hlboko spať a bdel iba ten, čo ho bol priniesol. Zakýval naňho a žiadal sa zaniest' nazad na predošlé miesto, ale tak, aby nikoho nezobudil. A keď ho priateľ zanesol späť, znovu ostal sám ako predtým. Stáť nemohol pre čerstvé rany, nuž modlil sa ležiačky a po modlitbe zvolal nahlas: „*Hľa, tu som, ja, Anton! Neutekám pred vami a čo mi ublížite aj ešte viac, nič ma neodlúči od lásky Kristovej.*“

I zaspieval žalm: „*Aj keby postavil sa tábor proti mne, nebude sa moje srdce báť.*“ Takto teda hovoril, lež nepriateľ dobra, diabol, zadivený, že sa ešte opovážil vrátiť, po toľkých mukách, zvolal svojich psov a pukal od zlosti: „*Vidíte,*“ vravel, „*nepremohli sme ho, ani duchom smilstva, ani telesnými bolesťami, ba ešte nás bezočivo dráždi. Chyťte všetky zbrane, napadneme ho ešte ostrejšie. Čujte, čujte! Uvidí, koho vydráždil!*“ Keď to dopovedal, zástup počúvajúcich popudlivé slová, súhlasil, lebo veď diabol má nesmierne množstvo spôsobov, ako uškodiť. Razom nastal taký hukot, že sa celé to miesto otriasalo v základoch a cez rozvalené steny vhrnul sa dnu nesmierny zástup diablov, ktorí prijali podoby divých zvierat a plazov.

Celý priestor naplnil sa obludami levov, býkov, vlkov, vreteníc, plazov, škorpiónov, ba i leopardov a medveďov. A každá z týchto oblúd chovala sa podľa svojej prirodzenosti. Lev reval a chcel sa naňho vrhnúť, býk bučal a hrozil rohami, had syčal, vlk útočne obskakoval, rôznofarebný leopard vyceroval naňho zuby; vôbec, všetky sa divo tvárili a vydávali hrozné zvuky. Anton šľahaný a bodaný nimi, cítil síce veľké muky telesné, ale nepostrašený uchoval si jasnú myseľ. A hoci aj stenal telesnou bolesťou, predsa však vydržal, ba aj vtipkoval si z nepriateľov takto: „Keby ste mali čo len trochu sily, stačil by na mňa aj jediný z vás. Keďže vám však Boh odňal silu, usilujete sa postrašiť ma množstvom, hoci už aj to je znak vašej bezmocnosti, že prijímate na seba podoby nerozumných zvierat.“ A znovu s dôverou opakoval: „*Ak vládzete niečo, ak vám Pán dal moc nado mnou, hľa, tu som, zožerte ma. Ak však nevládzete, načo sa nepotrebné namáhate? Ved' znamenie kríža a viera v Pána sú našou nepremožiteľnou hradbou.*“

Mnoho hrozieb takto proti svätému Antonovi použili, škrípali naňho zubami, lež nedosiahli svojimi pokušeniami nijaký výsledok, ba naopak, iba sa zahanbili. No, ani Ježiš nezabudol na zápas Antona a prišiel mu na pomoc. Keď pozrel Anton hore. videl ako by sa bola povala otvorila, tma zjasnela a zostupoval k nemu lúč svetla. A keď to svetlo zažiarilo, zmizli všetci zloduchovia, i bolesti tela razom ustali. Múry, čo boli pred chvíľou zrúcané, scelili sa. I zbadal Anton, že Boh je tu a vzdychajúc z hĺbky srdca, prehovoril k svetlu, ktoré sa mu zjavilo, takto: „*Kde si bol, dobrý Ježišu? Kde si bol? Prečo si mi neprišiel hneď na začiatku uzdraviť rany?*“ I Ozval sa mu hlas zhora: „*Tu som bol, Anton, ale čakal som, chcúc vidieť tvoj zápas. Teraz však, keďže si bojoval mužne a nedal si sa premôcť, budem ti*

vždy napomoci a rozšírim chýr tvojho mena po celej zemi.“ Keď to Anton počul, vstal a cítil sa naplnený väčšou silou, než mal predtým. I začal sa modliť. Mal vtedy tridsaťpäť rokov.

O nejaký čas, v túžbe po horlivejšej službe Božej, zašiel k onomu starcovi, ktorého sme už spomínali, a prosil, aby sa spolu osadili na púšti. Keď sa však starec vyhováral na vek a nezvyklosť takého skutku, pobral sa k vrchu sám a prekonajúc bázeň o svoj život, Otvoril tak mníchom cestu na púšť, dovtedy neznámu. Lež ani teraz neustal neúnavný nepriateľ. V úsilí prekaziť Antonov zámer, podhodil mu do cesty striebornú misku. Keď ju Anton zbadal, vytušil lest' zlomyseľného nepriateľa, i zastal nepostrašený, hľadel na misku a tupil pôvodcu lží v prelude striebornej misky takýmto uvažovaním: *„Kde sa vzala tu na púšti miska? Je tu cesta iba pre vtákov, niet ani stopy po chodcoch. Keby bola vypadla z batoha, neskryla by sa, taká veľká je, a ten, čo by ju bol stratil, bol by sa vrátil a ľahko by ju bol našiel v pustote tohto miesta. Je to tvoje dielo, diabol, lež nezmeníš môj zámer, tvoje striebro nech je zatratené s tebou!*“ Keď to povedal, miska zmizla ani dym od tváre ohňa. Neskôr zasa uzrel ležať na ceste už nie marivo, ale veľkú hrudu pravého zlata. Nevedno, či to bolo len diabolské márnenie, alebo či mu ho podhodila nejaká nebeská moc, aby dokázala, že Anton nebaží ani po pravých bohatstvách. Vieme iba to, že čo videl, bolo rýdze zlato. A tu sa Anton, udivený množstvom žiarivého kovu, rozbehol rýchle, ako pred ohňom, kým nedošiel k vrchu a prebrodiac rieku, našiel osamelý hrad, pre dlhú opustenosť plný jedovatých plazov. Tu zastal a osadil sa tam. Len čo došiel, nesmierne množstvo hadov sa rýchle odplazilo, ako by ich niekto naháňal. Anton zatarasil vchod, uložil si, podľa zvyku Tébčanov, šesť chlebov na mesiac s troškou vody a tam

osamote prebýval. Nevychodil odtiaľ nikde, nikdy nikoho neprijímal, iba čo dva razy do roka preberal chlieb cez strechu, bez toho však, že by čo len prehovoril s tými, ktorí ho prinášali.

Mnohí z tých, čo prichodili za nim v túžbe uzrieť ho a byť s nim, nocovali pri dverách jeho bývaniska a počuli hukot drsných hlasov proti Antonovi: „Čo si sa osadil v našich sídlach? Čo ťa je po púšti? Odíď do iných končín, tu sa neudržíš, neznesieš naše útoky.“ Ti, čo boli vonku, sa nazdávali sprvu, že to nejakí ľudia vošli dnu po rebríkoch a tam s Antonom bojujú. Keď však nazreli cez otvory a nevideli nikoho, spoznali, že to čerti útočia naňho, i preľaknutí veľmi volali Antona na pomoc. Tu sa Anton priblížil k vchodu, povzbudzoval ich, aby sa nebáli, že to len diabol nahnal všetkým strachu: „Prežehnajte sa, vravel odíďte pokojne. Nechajte diablov, nech si robia bláznov sami zo seba.“ A tak návštevníci odišli, on však ostal nerušený, ba ani ho len ten zápas neunavil.

Posily, prichádzajúce zhora i slabosť nepriateľov poskytovali mu veľkú úľavu a nutkali mu dušu k vytrvalosti. A keď znovu prichodili zástupy ľudí, nazdávajúcich sa, že už ho nájdú mŕtveho, začuli spoza ohrady spev žalmu: Vstáva Boh, rozprašujú sa jeho nepriatelia a utekajú pred nim tí, čo nenávidia ho. Rozplývajú sa, ako rozplýva sa dym, ako sa roztápa vosk pri Ohm, tak bezbožníci hynú pred Bohom. A znovu: Obklúčili ma všetky národy, porazil som ich v mene Pánovom. Tak prežil Anton osamote a ďaleko od ľudských pohľadov dvadsať rokov.

A keď sa zbehlo k nemu množstvo tých, čo ho chceli nasledovať, i známych, ba i veľký zástup trpiacich, a skoro násilne vylomili dvere, tu sa im javil s'á zasvätenec nebeskej svätyne. Zadivili sa všetci nad krásou tváre i vznešenosťou tela, ktoré nestučnelo, hoci sa nepohybovalo, ani tvár

mu nezbledla pôstmi a bojom s diablami, naopak, ako by vek jeho vôbec nebol pokročil, udržal si predošlú telesnú krásu. A aká čistá bola jeho duša! Nikdy sa nedal strhnúť prílišnou radosťou k smiechu, nikdy mu pri spomienke na hriech nestiahol smútok ústa, nepovyšoval sa pre veľké chvály svojich obdivovateľov. Nič nepekného nezanechala v ňom samota, nič drsného každodenné boje s nepriateľmi, umiernená myseľ všetko brala rovnako.

Premnohých oslobodila Božia milosť skrze Antona od zlých duchov a rozličných neuhov. Jeho jadrné slová potešovali zarmútených, poučovali nevedomých, zmierovali rozhnevaných. Všetkým prízvukoval, aby v nich nič neprevyšovalo lásku ku Kristovi, predkladal očiam všetkých poslucháčov množstvo budúcich dobier, i Božie milosrdenstvo, odkrýval udelené dobrodenia, najmä, že Boh vlastného Syna svojho neušetril, ale vydal ho na smrť pre spásu nás všetkých. Mnohých poslucháčov priviedol svojimi slovami k úplnému opovrhovaniu zemskými vecami, a to bol počiatok zaľudnenia púšte mníchmi.

Neprejdem mlčaním ani to, čo sa prihodilo v arsenoitskom meste. Keď chcel totiž navštíviť bratov a bolo treba prebrodiť sa cez prieplav rieky Nílu, plný krokodílov a iných riečnych dravcov, prešiel so svojimi sprievodcami bez škody i takisto sa tadiaľ vrátil. Keď bol znovu vo svojom bývanisku, ujal sa predošlých prác. Mnohých bratov posilnil svojimi radami, takže skoro vyrástlo tu mnoho kláštorov a Anton riadil mladších i starších mníchov, podľa veku a času, svojimi Otcovskými slovami.

Istého dňa, keď zhromaždení bratia prosili svätého Antona, aby im dal spasiteľné rady, zosilnil hlas s prorockou dôverou a riekol, že Písmo postačuje na poučenie o všetkých príkazoch, predsa však výborné je, keď sa bratia slovami navzájom povzbudzujú.

„I vy“, vravel, „povedzte mi, čo viete, ako svojmu otcovi, i ja vám ukážem, ako svojim dietkam, čo som si cez dlhé roky nadobudol. A toto nech je vždy prvým príkazom, v ničom sa od vytýčeného zámeru neodchyľovať, lež ako na počiatku, tak i naďalej za počaté dielo vždy viac a viac rozhojňovať, najmä, ak uvážime, aký krátky a malý je ľudský vek v porovnaní s večnosťou.“ Tu zmlkol na chvíľu a potom v obdive nad Božou štedrosťou znovu sa ujal slova:

V tomto živote sa vymieňa rovné za rovné a nedostane od kupujúceho viac ten, kto predáva. Lež prísľub večného života kupujeme si za takú nepatrnú cenu. Je napísané totiž: „je počet našich rokov sedemdesiatka, a ak sme silní, Osemdesiatka a čo je nad ne, je trápenie a ničota.“ Keby sme teda i osemdesiat, ba i sto rokov prežili v práci pre Boha, nielen toľký čas budeme kraľovať v budúcnosti, lež za tých niekoľko rokov práce budeme kraľovať po všetky veky. Za dedičstvo nebudeme mať zem, ale nebo; odložíme porušiteľné telo a znovu ho dostaneme neporušiteľné. Preto, synáčikovia, nech vás neunavia ťažkosti, ani nech vás nestrhne túžba po márnej chvále. Utrpenia terajšieho času nie sú rovné sláve, v ktorej sa máme zjaviť. Ani nech sa nik, čo opovrhol svetom, nenazdáva, že zanechal čosi veľkého, ved' celá zem v porovnaní s nekonečnosťou neba je malicherná a malá. Keby sme sa teda zriekli aj celej zeme, nebola by to dostatočná náhrada za nebeské sídlo, ak uvažujete, hneď prídete nato, že ten, kto opovrhol pár honami zeme a múrmi alebo trochou zlata, nemôže sa

chváliť, ako by opustil čosi veľkého, ani sa mrziť, ako by za to bol dostal málo. Ako keď niekto pohrdne medenou drachmou, aby získal sto zlatých drachiem, tak aj ten, čo zanechá panstvo nad celým svetom, stonásobne viac dostane hore v nebesiach. Ale treba si uvážiť najmä to, že i keď sa nechceme zrieknuť svojich bohatstiev, smrť nás od nich odlúči nasilu, ako je napísané v knihe Kazateľ. Prečo si teda neurobíme z nevyhnutnosti čnosť? Prečo nezanecháme to, čo aj tak na konci života stratíme, aby sme získali kráľovstvo nebeské?

Kresťania by vôbec nemali dbať o to, čo si nebudú môcť so sebou odniesť, skôr načim bažiť po tom, čo nás vedie do neba, totiž po múdrosti, čistote, spravodlivosti, statočnosti, bedlivosti, starostlivosti o chudobných, po silnej viere v Krista, po víťazstvách duše nad hnevivosťou, po pohostinnosti. Tým si pripravujeme prebývanie v krajine pokoja, ako hovorí evanjelista. Uvážme si, že sme služobníkmi Božími a sme povinní slúžiť tomu, ktorý nás stvoril. Aby si sluha nepokazil terajšiu a budúcu službu pre spomienky na minulú dobrú službu, iste sa neodváži tvrdiť, že pre včera vykonanú prácu, nebude už robiť dnešnú, lež, ako je napísané v evanjeliu, vždy znovu a znovu prejavuje tú istú horlivosť, aby sa zapáčil Pánovi a nevydával sa v nebezpečenstvo potrestania. Tak isto musíme aj my poslúchať Božské príkazy, vo vedomí, že v čom koho spravodlivý od platiteľ prichytí, podľa toho bude ho súdiť, ako dosvedčuje prorok Ezechiel. I nešťastný Judáš zmárnil za jednu noc zla všetku svoju prácu minulosti. Držme sa teda neustále a nepovoľujme, veď máme za pomocníka Boha, ako je napísané: „*Každému, kto si zvolí dobro, pomáha Boh.*“

Aby sme neochabovali, uvažujme vždy znovu a znovu o výroku

Apoštola: „*Každý deň zomriem*“. Ani my nezhrešíme, keď budeme žiť tak, ako by sme sa denne lúčili so životom. Lebo ako po precitnutí zo sna nedúfame dožiť sa večera a zasa ukladajúc sa na odpočinok, myslíme, že sa nedočkáme ranného svetla tak vždy pamätajme na neistotu prirodzenosti i života, a ľahšie spoznáme, že nás riadi Božia prozreteľnosť. Keď takto zmýšľame, nepreviníme sa, ani nás nestrhne nejaká márna žiadosť, ani sa nerozhneváme na nikoho, ani nezatúžime po hromadení zemských pokladov, lež pošliapeme každú pomínelnosť touto každodennou bázňou a túžbou zbaviť sa bremena tela. Prestane chtivosť po ženách, vyhasne plameň žiadostivosti, navzájom si budeme odpúšťať, majúc stále pred očami príchod posledného rozhodnutia. Lebo vzrastajúca bázeň a veľký strach pred mukami zaháňa vábenie nečistej rozkoše a nachyľujúcu sa dušu vzpriamuje a upevňuje. Preto prevedme započutý zámer až do konca zo všetkých síl. Nik nech nenapodobňuje Lótovu ženu, obzerajúcu sa nazad, najmä, keď Pán povedal, že nehodí sa pre kráľovstvo Božie ten, čo položil ruku na pluh a späť sa obzerá. Obzeráť sa späť nie je nič iné, ako oľutovať to, čo si začal a znovu zamestnávať sa svetskými túžbami.

Nebojte sa čnosti, ako by bola nedosiahnuteľná, ani nech sa vám nepozdáva cudzie a vzdialené úsilie, vyplývajúce z nášho predsavzatia. Všetko to je vložené v ľudskej prirodzenosti a všetko to môžeme konať, ak len chceme. Gréci sa plavia za more za vzdelaním a v ďalekom svete hľadajú si učiteľov márnej vzdelanosti, my však nemusíme ísť nikam, nemusíme sa preplaviť cez vody, na každom mieste zeme je kráľovstvo nebeské. Preto hovorí Pán v evanjeliu: „*Kráľovstvo božie je vo vás.*“ Teda čnosť je vložená do nás, vyžaduje si iba vôľu človeka. Ved' kto by pochyboval, že prirodzená čistota duše, pred poškvernením vinou, bola

prameňom a zdrojom všetkých čností? Dobrý Stvoriteľ ju totiž stvoril nevyhnutne ako dobrú. Ak by sme o tom ešte pochybovali, počujme, čo hovorí Ľudu Jozue, syn Naveza: „*Narovnajte si srdcia k Pánu Bohu Izraelskému.*“ I Ján hovorí práve tak o čnosti: „*Rovnými urobte jeho chodníky.*“ Vtedy je duša rovná, keď jej pôvodná čistota nie je poškvrená nijakou vinou. Ak sa odchýli, nazývame to zlobou duše, ak sa zachová dobrá, je v čnosti. Dušu nám zveril Boh, zachovajme si ju takú, akú sme ju dostali, aby poznal svoje stvorenie ten, ktorý ho zhotovil, aby našiel svoje dielo také, akého stvoril. Neznetvorujte teda to, čo vám poskytla Božia Štedrosť. Lebo chcieť meniť Božie dielo, značí poškvŕňovať ho. Dbajme veľmi aj na to, aby sme ovládli zotročujúcu zlobu hnevu, lebo je napísané: „Ľudský hnev nekoná, čo je spravodlivé pred Bohom.“ A zasa: „Žiadostivosť počne a porodí hriech a hriech, dokým splodí smrť.“ Je Boží príkaz, aby sme si strážili svoju dušu, lebo máme nepriateľov skúsených v podvádzaní, čertov totiž, proti ktorým, ako dosvedčuje Apoštol, treba nám neustále bojovať, keďže náš boj nie je proti ľuďom z tela a krvi, ale proti kniežatstvám a mocnostiam, proti vládarom temnosti tohto sveta, proti zlým duchom pod nebesami. Veľké ich množstvo poletuje povetrím vôkol nás, neďaleko od nás prebehuje zástup nepriateľov, a čože môžem povedať o ich rozličnosti, ja nepatrný; nech o tom prehovorí skúsenejší a múdrejší ako ja. Čo je však potrebné a čo nemožno nevedieť, totiž o ich lesti voči nám, na to poukážem.

Ponajprv teda vedzme, že Boh nestvoril nič, čo by bolo zlé, ani čerti nemajú svoj počiatok v jeho diele. Ich zloba nie je chybou prirodzenosti, ale vôle. Boh ich stvoril dobrých, vlastnou vinou padli z neba na zem a tu sa potom zmietali v špine a vyučovali pohanov bezbožnosti. Teraz ich však

trápi závist' voči nám a neprestávajú rozhybúvať všetko zlo, len aby sme nedosiahli sídla, z ktorých oni vypadli. Rozličná je ich zloba. Jedni dosiahli vrchol ničivosti, iní v porovnaní s nimi zdajú sa byť miernejší, predsa však, nakoľko len môžu, všetci podnikajú proti jednotlivcom rozličné útoky. Preto načim si vyprosúvať od Boha dar rozoznávania duchov, aby sme mohli, prehliadnuc ich úklady a úmysly, rozvinúť v nerovnom boji proti nim zástavu kríža Pánovho. Dobre to však povedal Pavol: „*Jeho úmysly sú nám neznáme.*“ Je teda svedčné, aby sme sa navzájom poučili o pokušeniach, ktoré sme zakúsili. Nenávidia najmä kresťanov a z nich najviac mníchov a Kristove panny. Kladú osídla na ich cesty, pokúšajú sa podvrátiť ich bezbožnými a necudnými myšlienkami. Lež nič vám neuškodí, i pri nátlaku. Modlitbami a pôstmi veriacich v Pána ihneď odpadávajú. No, i keď na chvíľu prestanú, nemyslíte si, že ste už celkom zvíťazili.

Obyčajne podniknú útoky ešte prudšie, zmenia spôsob boja a keď nič nedosiahli myšlienkami, chcú zastrašiť, i berú na seba podoby raz žien, raz zvierat, inokedy zasa hadov, neraz i velikánskych tiel alebo vojenských oddielov. No, na prvý znak kríža zmiznú. Keď im nepomôžu ani tieto klamstvá, začnú predpovedať a prorokovať, čo sa v budúcnosti stane. A keď ani tu nepochodia, zavolajú si na pomoc náčelníka svojej zloby a vrchol všetkého zla.

Tu spomenul Anton, že videl často takého diabla, akého poznal blahoslavený Jób zo zjavenia Božieho. Oči jeho ako podoba zorničky, z úst mu vychodia horiace hlavne, z nozdier kundolí sa dym ani z pece s rozžeraveným uhlím. Duša jeho je ako uhlie, plameň mu vychodí z úst. V takejto podobe ukazuje sa náčelník čertov, vravel Anton, pôsobí strach a

často tára veľké klamstvá, ako to dosvedčuje Pán, hovoriaci Jóbovi: „*Železo mu je ako slama, med ako zhnité drevo, more ako zem, peklo ako jeho zajatec, priepasť ako miesto na prechádzku.*“ Alebo ako hovorí prorok: „*Prenasledovať budem a zaujmem, celý obzor zeme zakryjem rukou svojou ako hniezdo a ako zanechané vajcia vyberiem.*“ Takéto pyšné slová nešlachetník vyplúva a chce nimi zviest' nábožných. Lež my nesmieme veriť jeho lichôtkam, ani báť sa jeho hrozieb, lebo luhá vždy, nič pravdivého nesľúbi. Veď keby nebolo všetko, čo hovorí luhárstvom, prečo by ho bol Pán prichytil na udicu kríža ako draka a zviazal ohlávku ako dobytča a prečo by mu bol ako bežencovi založil krúžok do nozdier a háčkom prevrátil pysky a nedovolil nikoho z kresťanov zožrať? Teraz je zviazaný ako vták, Pán nám ho vydal na posmech, teraz vidí svojich spoločníkov ako škorpiónov a hadov, pošliapaných nohami kresťanov. Toho, čo si namýšľal, že zničí všetky moria, toho, čo si nahováral, že drží v rukách okruh zemský, toho ste vy, hľa, premohli, hľa, ani mi nezabrání, keď hovorím proti nemu. Zavrhnúť treba, synáčikovia, pyšné vystatovanie márnymi slovami. Oheň, ktorý sa robí ako by svietil, nie je žiarou pravého svetla, ale ukazuje len plamene, v ktorých sa čert páli. Zmizne oveľa rýchlejšie ako slovo a odnesie so sebou marivá svojich hrozieb.

Neraz sa zdá, ako by čerti spievali žalmy, a hrôza, i predriekávajú slová Písma nečistými ústami. Často, keď čítame, ako ozvena odpovedajú na naše posledné slová. Keď spíme, prebúdžajú nás na modlitbu a nedávajú nám v noci odpočívať. Neraz vezmú na seba veru i vzhľad mníchov, karhajú a pripomínajú hriechy minulosti. Lež tak, ako zlých pokušení, netreba si všímať ani ich karhanie, pripomínanie pôstov, alebo bdenie, lebo preto berú na seba priateľský vzhľad, aby nás napodobením čnosti

poškodili a nevinných zdanlivou počestnosťou zviadli. Ved' nakoniec vždy potom vyhlásia, že úsilie o čnosť je nemožné a tvrdé, aby nato, keď sa ono pozdá obťažné, nastala z nedôvery nechúť a z nechuti nevšímavosť. Preto prorok, poslaný Pánom, privoláva im toto: „*Beda tomu, kto napája blížneho svojho kalným podmáčaním.*“ Takéto povzbudzovania totiž kazia cestu, ktorá vedie do neba. Preto, keď prišiel Pán na zem, hoci diabli vraveli o ňom pravdu, čo i nedobrovoľne, hovoriac: „*Ty si Kristus, Syn Boha živého*“ predsa ich umlčoval, aby do ohlasovania pravdy nezamiešali jed zlosti a aby sme podľa jeho príkladu ani my nijako s nimi nesúhlasili, hoci budú pravdu hovoriť, lebo keď máme slobodu, danú Bohom a oživujúce príkazy Písma, nebolo by svedčné dať sa poučovať, ako treba žiť, od diabla, ktorý sám zradil svoj poriadok a zhanobil Kristovu posvätnú ríšu.

Preto mu prikázal Pán mlčať, i keď hovoril výroky Písma, alebo hriešnikov i riekol Boh: „*Prečože vyratúvaš moje príkazy a moju zmluvu v ústach svojich obraciaš.*“ Všeličo robia diabli, často sa rozprávajú s bratmi, často vzbudzujú v zástupoch neusporiadaný hukot, chytajú za ruky, Ťušujú, rehocú sa hlúpo, len aby prenikli hriechom do srdca kresťana. A keď ich kresťania zaženú, rozplačú sa napokon nad svojou úbohosťou. Pán, vedomý si svojej veleby, umlčoval ich ako Boh, my zasa, v šľapajach svätých, kráčajme po tej istej ceste, ako tí, čo spoznajúc spomínané nástrahy, spievali: „*Keď predo mnou je bezbožník, onemel som a stíchol šťastia zbavený.*“ A zasa: „*Sťa hluchý nepočujem a som sťa nemý, ktorý neotvára svojich úst. A stal som sa tak človek, ktorý nečuje.*“

Kristus prikázal mu mlčať ako Pán, my neverme diablovi a zvíťazíme. Ak nás teda poháňajú modliť sa, ak radia pôsty, nerobme to na ich

napomínanie, ale podľa svojich zvyklostí. Ba i keby dorážali na nás a smrťou nám hrozili, treba ich skôr vysmiať ako báť sa, lebo sú slabí, vyhrážajú sa všetkým možným a neurobia nič.

O tomto som, ako sa pamätám, kde-tu už vravel. Pohovorme si teraz o tom širšie, lebo opakovanie povzbudzuje k dobrej ostražitosti. Keď teda prišiel Pán na zem, nepriateľ bol zničený a oslabli mu skoro všetky sily. Nezabudol však na predošlú moc a ako starnúci tyran, keď vidí, že upadáva, hrozí ľuďom záhubou. Lež pevného v srdci nezavrúti zlými myšlienkami, ani inými klamstvami. Je nad slnko jasnejšie, že naši nepriatelia, keby boli odetí ľudským telom, nemohli by nás premôcť, lebo stačilo by uzavrieť pred nimi dvere a nevošli by dnu. Ale i keď, ako sme spomínali, nemajú takejto príťažky na sebe a hoci prenikajú i cez zavreté dvere a poletujú v celom ovzduší, je zrejmé, že práve pre svoju nehmotnosť nepoškodia telu. Isteže, zlí čerti, so svojím kniežat'om Satanom, ktorého Spasiteľ nazval „*vrahom a otcom lži od počiatku*“, neprestali by nám zle robiť, i keď statočne odporujeme, ale bola im odňatá moc. Ak nehovorím pravdu, prečo nás šetriš, satan, ktorý lietaš všade? Prečo ty, ktorého nijaké miesto nezovrie, nevládzeš povaliť pevnosť tých, čo tebe naprotiveň žijú dobre a proti tebe hovoria? Alebo nás vari miluješ, hoci deň po deň bojuješ proti nám? Alebo máme vari uveriť, že si učiteľom dobra a chceš nám osožiť a nie škodiť? Ved' nič ti nie je také milé ako škodiť, najmä tým, čo sa mužne vzpierajú tvojim zločinom, ako je napísané: „*Hriešnikovi je ohavnosťou úcta k Bohu.*“ Vieme, že si nečistá zdochlina, vieme, že preto žijeme ako kresťania a sme bezpeční pred tebou, lebo ťa oslabil Pán. Preto zlyhávaš, lebo nijaký účinok nemajú tvoje

hrozby.

Ak nemám pravdu, prečože útočíš na našu vieru vzbudzovaním hrôzy, veľkosťou tela? Keby sa mohla splniť tvoja vôľa, stačilo by ti iba chcieť. Ved' mať moc, to značí nevyhľadávať bočné pomôcky klamstva, ale silou vykonať to, čo chcem. Ty však práve tým, že sa usiluješ menením podoby ako v divadle oklamať deti, ukazuješ zrejmú chatrnosť svojich sil. Ved' pravý anjel, ktorého poslal Pán proti Asýrčanom, nepotreboval množstvo ľudí ani lomez ani tleskanie, lež iba mlčky použil svoju moc a zahubil 185 tisíc nepriateľov rýchlejšie, než možno vypovedať slovo. Vy teda, diabli, keďže ste chatrní v silách, neustále budete prehrávať.

Lež povie niekto: „*Prečo teda diabol tak rozvrátil Jób dom? Prečo mu odňal majetok i jeho samého zasiahol bolestivými ranami?*“ Kto toto namieta, nech na druhej strane vie, že to neuvládal diabol, ale sám Pán, ktorý dvojako prejavuje svoju moc na nás: oslavou, ak prospievame, trestom, ak sme sa previnili. Ktože tu nezbadal, že diabol nezmôže nič proti človekovi, ak len nedostal moc Od Pána? Ved' keby ju mal sám od seba, nebol by si ju od Pána prosil. A keď už spomíname Jóba, čože zmohol proti nemu, i keď ho tak skúšal. Ved' ani len proti jeho dobytku, ani proti jeho ovciam nemal moci bez dopustenia Božieho.

Tak je to napísané aj v evanjeliu: „*Diabli ho prosili: keď nás vyháňáš odtiaľto, dovol' nám vojsť do stáda ošípaných.*“ Nuž, keď nemali v sebe dosť sily ani na ošípané, akože ju môžu mať na človeka, stvoreného na obraz Boží! A mocnými zbraňami proti diablom, drahí moji, sú: úprimný život a nezlomná viera v Boha.

Verte mne, skúsenému: satan sa bojí bdení, modlitieb, pôstov, skromnosti, dobrovoľnej chudoby, opovrhovania márnou slávou, pokory, milosrdenstva, Ovládania hnevu a najmä lásky čistého srdca ku Kristovi. Lebo vie starý had, že na Spasiteľov príkaz leží pod nohami spravodlivých: „*Hľa, udelil som vám moc šliapať po hadoch a škorpiónoch, z po všetkej moci zlého.*“ A keby sa aj pretvarovali, že majú moc veštiť do budúcnosti a oznamovali by príchod bratov, a tí by aj skutočne došli, ani tak im netreba dôverovať. Chcú týmto Vzbudiť iba dôverčivosť voči sebe a dôverčivosť by otvorila priechod klamstvu. Pre kresťana veru niet v tom nijakého zázraku: veď pre ľahkosť svojej prirodzenosti všade sa dostanú a ľahko predbehnú tých, čo kráčajú cestou. I človek, jazdiaci rýchle na koni, dokáže vopred zahlásiť tých, čo prídu neskôr pešky. Diabli nikdy neohlasujú to, čo sa ešte nezačalo diať, lebo budúce veci pozná iba Boh. Iba o tom, čoho začiatok spozorujú, podávajú zvesť nevedomým, ako zlodeji.

Myslíte, vari, že nieto dost' takých, čo môžu povedať vzdialeným ľuďom o tomto našom zhromaždení i o našich rečiach proti nim skôr, než to bude môcť urobiť niekto z nás? Môžeme si to, čo hovorím, Osvetliť príkladmi: Keby sa niekto vydal z Tebaidy alebo z iného kraja na cestu a diabli by ho videli kráčať, môžu spomínanou rýchlosťou oznámiť vopred jeho príchod. Tak isto i pri rozvodnení Nílu. Keď spozorujú v Etiópii veľké dažde, ktorými rieka zmohutnie a rozleje sa von z riečišťa, pribehnú do Egypta a zvestujú príchod povodne. To by však ľahko mohli urobiť aj ľudia, keby mali toľkú rýchlosť vrozenú. Tak i Dávidov strážnik čo vystúpil na múry vyššie, ako ti pod ním, zbadal prichádzajúcich a teda zvestoval to, čo videl prichodiť a nie to, čo sa ešte nestalo. A tak isto i diabli starostlivo všetko pozorujú a rýchlo si to navzájom zvestujú. Ak

Však Boh náhodou zmení to, čo sa začalo diať, totiž, ak sa pútnik vráti z polcesty alebo vody, visiace z oblakov, vrátia sa zasa nahor, vtedy sa ukáže ich omyl a vtedy sa sklamá tí, čo im verili.

V tomto ležia počiatky pohanstva, na tomto zvestovaní diablov zakladali sa veštiarne, čo prestali jestvovať príchodom Pána nášho Ježiša Krista, ktorý prikázal diablom mlčať a rozohnal ich. Kto by tvrdil, že lekári majú božské vedomosti, keď podľa pulzu usudzujú na horúčku? Kto by považoval kormidelníka za božskú bytosť, keď riadi svoju plavbu podľa hviezd? Kto by dal božské meno roľníkovi, ktorý podľa letného sucha, na základe svojich skúseností, hovorí o mnohých dažďoch alebo mraze v zime? Ba, keď aj pripustíme, že diabli občas zvestujú pravdu, povedzte, aký úžitok je z poznania budúcnosti? Či dostane niekto pochvalu, že to vedel, alebo trest, že to nevedel? Len to, či niekto zachováva alebo zanedbáva príkazy Písma, len to prináša oslavu alebo trest! Nik nedostal život na to, aby poznal budúcnosť, ale aby poslúchal príkazy Pána a zo sluhu stával sa priateľom.

Netreba sa teda starať o poznanie budúcnosti, ale spĺňať to, čo je prikázané; ani žiadať si za dobré skutky takúto odmenu, lež skôr vyprosovať si od Boha víťazstvo nad diablom. Keby však niekto predsa len rád poznal budúce veci, nech sa usiluje mať čisté srdce; lebo verím, že duša, ktorá slúži Bohu, ak zostane neporušená, ako bola zrodená, viac môže vedieť než diabli. Taká bola duša Elizea, ktorý odhaľoval neznáme skutky iných.

Teraz vám poukážem na iné klamstvá zlých duchov. Prichádzajú za noci, prestrojení za anjelov Božích, chvália vaše úsilie, obdivujú vytrvalosť, sľubujú budúce odmeny. Keď ich uzriete, poznačte seba i dom znakom kríža a hneď sa načisto stratia, lebo sa boja víťaznej trofeje, ktorou Spasiteľ odzbrojil vzdušné mocnosti a vystavil ich na obdiv. Berú aj rozmanité podoby na seba a tak sa nám zjavujú, aby prenikli myseľ úzkosťou a telo strachom. Lež aj tu ich viera v Boha ľahko zaženie ako slabé hračky.

Vôbec nie je ťažko rozoznať duchov dobrých od zlých: svätí anjeli majú milý a pokojný vzhľad, nehádajú sa, ani nekričia, nepočut' od nich hlásku, tak ticho a vlúdne prichádzajú a vlievajú do prs radosť, jasot, dôveru, ved' je s nimi Pán, prameň a pôvod radosti. Myseľ naša ostáva neznepokojená, mierna, tichá, ožarovaná anjelským svetlom a tak zapálená túžbou po nebi, že rozlámala by väzenie tela, keby mohla, a oslobodená od smrteľných údov pobrala by sa s tými, ktorých vidí, do neba. Ba sú anjeli takí dobrí, že ihneď odstránia všetku bázeň z duše, ak sa niekto pre ľudskú slabosť prestraší ich podivuhodným leskom. Tak Gabriel oslovil Zachariáša v chráme, i anjeli, zvestujúci pastierom božský pôrod Panny, i tí, čo sa zjavili pri Božom hrobe, prikázali nebáť sa ženám, ktoré ich videli. Tu vzniká bázeň nie tak zo strachu duše, ako skôr z pohľadu na veľké veci. Naopak zasa, tváre zlostných diablov, ich strašný rev, hnusné myšlienky, zhon ako by nezbedných detísk alebo lotrov, to všetko uvaľuje strach na dušu; rozrušujú zmysly, naplňajú nenávisťou ku kresťanstvu, opovrhnutím mníštvom, spomínaním na svojich, strachom pred smrťou, žiadosťou po zlobe, ľahostajnosťou k čnosti, nezriadenosťou srdca. Ak teda po strachu a nepokoji nastúpi radosť a dôvera v Boha a

nevýslovná láska, poukazuje to na svätosť prítomného, lebo pokoj je dôkazom prítomnosti Božej v duši. Tak patriarcha Abrahám zajasal, vidiac Boha; i Ján, keď zacítil, že prichádza Mária s Tvorcom vesmíru v posvätnom lone, zaplesal radosťou, i keď ešte nebol narodený. Keď však strach v duši trvá naďalej, je to znak, že sa zjavil nepriateľ. Diabol nevie totiž upokojiť tak, ako Gabriel Archanjel, ktorý prikázal Panne nebát sa alebo ako upokojil pastierov Zvestovateľ. Naopak, zvyšuje strach nakoľko len vládky a prinucuje tak ľudí, aby padali pred nim na zem. Preto úbohé pohanstvo, nepoznajúce zákaz Pánov, klamne považovalo diablov za bohov.

Lež kresťanov nedovolí zvädzať Pán, ktorý v evanjeliu odohnal diabla, keď mu opovážlivo ponúkal kniežatstvá: *Odstúp odo mňa, Satan! Lebo napísané je: Pánu Bohu svojmu sa klaňaj a jemu jedine božskú povzdávaj.* Tieto slová môžeme používať aj my, lebo Pán preto takto hovoril, aby sme v podobných pokušeniach tým istým výrokom zlomili svojho nepriateľa.

Napomínam vás však, bratia, aby ste sa viac starali o svoj život ako o znamenia. Ak niekto vyháňa diablov, nech sa preto nevynáša pýchou, ani nech nepohrda tými čo to robiť nevedia. Skúmajte úsilie jednotlivcov, napodobňujte, čo je dobré a dopĺňajte, čo chýba. Lebo konať divy, to neprísluší našej nepatrnosti, lež Pánovi, ktorý sa vychvaľujúcim učeníkom v evanjeliu vraví: *Z toho sa neradujte, že sa vám zla duchovia poddávajú, ale sa radujte, že naše mená sú zapísané v nebesiach.* Totiž, zaznačenie našich mien v knihe života je znakom čnosti a zásluh, pokým vyhánanie diablov je darom Spasiteľovým.

Preto tým, čo sa nechválili námahami života, ale zázrakmi, vraj: „Či

sme v tvojom mene nevyháňali diablov, ani sme v tvojom mene nekonali mnoho zázrakov, odpovie Pán: Nikdy som vás nepoznal; Odídte odo mňa, páchatelia neprávosti.“ Lebo nepozná Pán ciest bezbožníkov. Nadovšetko teda modlime sa, aby sme si zaslúžili dar rozoznávania duchov.

Chcel som už skončiť svoju reč a pomlčať o sebe. Ale aby ste si nemysleli, že iba naprázdno hovorím, preto, i keď sa stávam nemúdrym ved' Pán, ktorý pozná tajomstvá mysle, vie, že to nerobím z vystatovačnosti, lež pre váš osov poviem čo to z mnohých veci: Koľko rász ma chceli vynášať prílišnými chválami, lež ja som ich preklínal v mene Pána. Koľko rász mi predpovedali, že sa rozvodni Níl, lež ja som im odpovedal: Čo vás do toho? Koľko rász ma hrozivo obklúčili v podobe ozbrojených vojakov, škorpiónov, koňov, dravcov alebo rozličných hadov a naplnili dom, v ktorom som bol, lež ja som spieval žalm: *Tí vozmi a tamí koňmi, no, my menom Pána Boha svojho silní sme.* A milosrdenstvom Božím ihneď sa dali na útek.

Istý čas prichádzali vo veľkom svetle a vraveli: Prichádzame, Anton, posvietíť ti. A ja som sa modlil so zavretými očami, lebo sa mi protivilo hľadieť na diablove svetlo, a žiara bezbožníkov ihneď zhasla. O niekoľko mesiacov, keď hovorili žalmy predo mnou a rozprávali si navzájom slová Písma, ako hluchý nepočúval som ich. Otriasali niekedy mojou pustovňou, lež ja som sa modlil k Pánovi s mysl'ou neochvejnou. Často kričali, často skákali, často šuškali, lež ja som si spieval žalmy a ich hlasy sa obracali v žalostné zvuky.

Veríte to, synáčikovia, čo som vám hovoril? Videl som raz diabla s nemiernym telom, ktorý sa odvážne nazval Božou mocou a prozreteľnosťou, a vravel mi: *Čo chceš, aby som ti dal, Anton?* Ja som mu

však napľul do úst a ozbrojený menom Kristovým dal som sa do neho a tu diabol, taký mocný na pohľad, utiekol mi ihneď z rúk. Keď som sa postil, prišiel v podobe mnícha, ponúkal mi chlieb a nahováral ma, aby som jedol a povolil trochu telu: I ty si, vravel, človek, obklopený ľudskou slabosťou; ustaň trochu od námah, aby si príliš nezoslabil.

V tom som spoznal ohavnú tvár hada a keď som sa utiekal k obvyklým zbraniam Krista, zmizol, akoby bol dym vyšiel cez okno. Koľko raz mi ukázal prelud zlata, to preto, aby ma zmiatol pri pohľade naň, alebo aby som sa poškrvil dotykom. Neraz ma zbili, lež ja som hovoril: *Nič ma neodlúči od lásky Kristovej.* A tu čerti na zvuk môjho hlasu dávali sa do seba a nie môj rozkaz ich zaháňal, ale rozkaz Pána, ktorý riekol: *Videl som Satana padať s neba ako blesk.* Konal som teda všetko, synáčikovia, na sebe, pamätajúc na výrok Apoštolov, aby ani vaše úsilie nerozrušil úklad diablov ani nijaká ochabnutosť.

Keď som už začal hovoriť pre váš úžitok a stal som sa nemúdrym, poviem vám ešte istý príbeh, O skutočnosti ktorého nepochybujte. Zaklopal raz diabol na dvere kláštora. Vyšiel som a videl človeka nesmierne veľkého. Keď som sa ho opýtal, kto je, odvetil: *Som satan.* A ja sa pýtam: *Čo tu chceš?* Odvetil: *Prečo ma mnísi pre nič za nič obviňujú? Prečo mi všetky kresťanské národy zlorečia?* Ja zasa: *Dobre robia, lebo ty ich často trápiš pokušeniami.* Tu on rečie: *Ja nič nerobím, oni sami sa plašia navzájom. Ved' ja som už tak veľmi oslabil. Či si nečítal, že znivočili sa všetky zbrane nepriateľove a mestá ich si pobúral? Nemám už miesta, nevlastním už nijaké mesto, nemám už zbraní. Vo všetkých národoch zaznieva meno Kristovo, ba i púšte sa zaplňujú chórmí mníchov. Nech sa*

sami pred sebou majú na pozore a mňa bez príčiny nech nepreklínajú. Tu ja, obdivujúc sa milosti Pánovej, riekol som mu: *Nie tebe pripisujem takýto nový a doteraz nepočutý výrok. Ale i keď si ocom klamstva, toto, čo si bol nútený vyznať, je pravdivé. Ozaj Ježiš oslabil tvoje sily a ty, zbavený anjelskej cti, váľáš sa v bahne.* Len čo som dopovedal tieto slová, diabol, začujúc meno Spasiteľovo, zutekal.

Synáčikovia, akéže váhanie môže ešte v nás ostať? Aká bázeň? Nech je spokojná duša každého, neklesajme na mysli a neobávajme sa, že nás diabol zavečie nad priepasť. Preč s každou úzkosťou, veď sám Pán, ktorý porazil našich nepriateľov, ostal s nami, ako to bol prisľúbil a ohradil nás proti rozličným útokom satana. Hľa, sám diabol, ktorý tieto útoky so spoločníkmi vedie, vyznáva, že nezmôže nič proti kresťanom. Nech sa len kresťania a mnísi starajú, aby pre ich nedbalosť nevzrástli sily diablov. Lebo akých nás a naše myšlienky nájdú, tak sa voči nám správajú. Ak objavia v srdci zrnko zlého zmýšľania alebo strachu, zvyšujú bázeň, ako lotri obývajúci opustené miesta, a krutými hrozbami mučia úbohú dušu. Keď sme však rýchli v službe Božej a rozpaľuje nás túžba po budúcom dobre, ak vždy všetko zverujeme rukám Pána, nijaký diabol neodváži sa napadnúť nás, ba, keď uzrie srdce ozbrojené Kristom, zmäteno utečie.

Tak i od Jóba, chráneného Bohom, diabol utiekol. Nešťastného Judáša, zbaveného viery, opriadol svojimi putami. Ak teda chceme zvíťaziť nad nepriateľom, nech je v nás vnútorná radosť a stála spomienka na Pána; toto odháňa osídla diablov ako dym a prenasleduje nepriateľov samých viac, než nám oni môžu nahnať strachu. Veď satan dobre vie, že ho čaká oheň, dobre pozná pálčivý požiar pekla. Aby som zakončil svoje

slová, pripomeniem napokon ešte toto: Ak sa vám ukáže nejaké videnie, vyzvedajte sa odvážne, kto je a odkiaľ prichodí. Ak je to zjavenie svätých, zaraz bázeň sa obráti na radosť. Ak je to však pokušenie diabolské, na otázky veriaceho zmizne, lebo je veľkým znakom pokojnosti opýtať sa ich, kto sú a odkiaľ. Tak i syn Navov poznal svojho pomocníka, dajúc mu otázku; ani Danielovi, pýtajúcemu sa, neskryl sa nepriateľ.

Keď Anton dokončil, radovali sa všetci. A v jedných vzrástla túžba po čnosti, v iných okriala oslabená viera, z myslí iných zasa vymizli falošné predstavy, zo zmyslov ešte ďalších vyprchala márna bázeň: a tak všetci, poučení ako pohádzať osídlami diablov, obdivovali na Antonovi toľkú milosť rozoznávania duchov, akú dostal od Pána.

I boli na vrchu kláštory, sťa stánky, naplnené božskými chórmí mníchov, ktorí spievali žalmy, čítali Písmo a modlili sa. Veľká túžba po pôstoch a bdeniach horela v mysliach všetkých i baženie po budúcom žití i vzájomná láska, a milosrdenstvo voči núdzným povzbudzovalo ich na vytrvalú prácu. Zdalo sa, ako by to bolo nezmerané mesto, oddelené od ostatných ľudí, plné nábožnosti a spravodlivosti. Ktože by nezvolal, vidiac také množstvo mníchov, ktorí nažívali stále vo svornosti, medzi ktorými nebolo nikoho, čo by krivdu spôsobil, ani čo by ohováral, ale ktorí sa zdržovali všetkého a usilovali sa len o čnosť: *Aké sú krásne tvoje stánky, Jakub, a príbytky tvoje, Izrael! Ako tienisté háje, ako záhrady pozdĺž riek, ako stánky, ktoré Pán postavil, ako cédri blízko vody!*

Kým úsilie po svätom živote takto so dňa na deň rástlo, zatiaľ Anton v túžbe po nebeských príbytkoch, opovrhujúc prázdnotou prítomného života, ako by bolo ničím, čo urobil doteraz, žil osihotený od bratov. Kedykoľvek ho nútila ľudská prirodzenosť na jedenie alebo spánok alebo na iné telesné potreby, hanbil sa, že úzke telesné hranice vedia tak obmedzovať slobodu duše. Neraz, keď sedel s bratmi a predložili jedlo, rozpamätal sa na duchovný pokrm a utiekol preč. Jedával zväčša osamote, ale zato dosť často aj s bratmi, a vtedy hovorieval, že netreba venovať mnoho starosti telu, lež ani ho zasa príliš netrýzniť, aby sa takéto naše skutky neobrátili proti úmyslu Stvoriteľa.

Všetko úsilie treba venovať duši preto, aby ju telesné vášne nestrhli a nezatrátili, ale aby ona vládla nad telom. To myslel vraj i Spasiteľ slovami: *Nebud'te ustarostení o svoj život, čo budete jest' a čo budete pit', ani o svoje telo, čím sa budete odievat'. Ved' to všetko vyhl'adávajú pohaní. Váš Otec totiž vie, že toto všetko potrebujete. Hľadajte teda najprv kráľovstvo Božie a jeho spravodlivosť a toto všetko sa vám pridá.*

V tom čase, keď bezbožné prenasledovanie Maximiánovo pustošilo Cirkev a svätých mučeníkov viedli do Alexandrie, opustil i Anton svoju pustovňu a vydal sa za budúcimi obeťami so slovami: *Pod'me aj my, alebo sa zúčastniť na slávnom triumfe bratov alebo obdivovať zápasiacich.* Túžil aj on po mučeníctve, ale keďže sám sa nechcel vydať a pripojiť k vyznávačom v okovách a vo väzení, s veľkou odvahou i úsilím vchádzal do súdnej siene, povzbudzoval zajatých, aby nepodľahli hrozbám bezbožníkov a nezapreli Pána. A tých, čo boli odsúdení, naradovaný odprevádzal až na miesto šťastlivého mučeníctva, ako by to on sám bol

zvít'azil. Vtedy sudca, vidiac nebojácnosť Antonovu a jeho druhov, zakázal všetkým mníchom vstup do súdnej siene a zdržovanie sa v meste. I keď ostatní mysleli, že bude lepšie skryť sa, Anton sa nezľakol, nedbal na rozkaz prenasledovateľa, lež opral si svoje vrchné rúcho a na druhý deň, zaodetý belostnými hábami, zastal na istom vyvýšenom mieste, horiaci túžbou po mučeníctve. Chcel takto pritiahnuť na seba pohľad sudcu, prechádzajúceho okolo. Ukazoval nám takto, že duch kresťana musí opovrhovať mukami a smrťou. Veľmi sa však zarmútil, keď mu nedožičili trpieť pre meno Boha, hoci si to želal. To iste Pán pamätal na svoje ovečky a zachoval nám učiteľa Antona, aby posilňoval mníchov nielen modlitbami, ale aj príkladom. No, od vyznávačov sa nedal ničím odlúčiť a priam úzkostlivo ich obsluhoval, ako by bol pripútaný k nim. Keď potom prenasledovanie ustalo a tiež blahoslavený biskup Peter obsiahol mučenícku korunu vrátil sa Anton do svojej pustovne a tam denne podstupoval mučeníctvo viery a úsilia svojho svedomia, oddával sa tuhším pôstom a bdeniam. Odev mal naspodku drapľavý, navrchu kožený, telo si nikdy neumýval, nikdy neomočil nohy do vody iba ak musel prejsť riekou. Nikto nevidel Antonovo telo obnažené, kým nezomrel.

Raz, keď sa utiahol z očí všetkých a uzavretý v pustovni nikoho neprijímal, vojenský veliteľ Martinin, ktorého dcéru sužoval zlý duch, klopal mu na dvere a prosil ho, aby mu uľavil v ťažobe a vyšiel von i pomodlil sa k Bohu za dievča. Lež Anton nechcel vyjsť, nakukol iba zhora a povedal: *Človeče, čo chceš odo mňa? Som smrteľný človek ako ty. Ale ak veríš v Krista, ktorému slúžim, chod', modli sa k Bohu podľa svojej viery a uzdraví sa ti dcéra.* On ihneď uveril a Odišiel, vzýval Ježiša a dcéra sa mu uzdravila.

I mnoho iných zázrakov urobil Pán skrze Antona, a právom. Ved' sám prisľúbil v evanjeliu: *Proste a dajú vám*, a keď našiel takého, čo si zaslúžil jeho milosť, neodoprel mu svoju moc. Mnohých trpiacich uzdravil Anton bez toho, žeby otvoril dvere, keď spali pred jeho pustovňou a dôverčivo sa modlili ku Kristovi. Lež množstvo prichádzajúcich ľudí odnímalu mu samotu, po ktorej tak túžil a unavovalo ho.

V obave, aby sa pre množstvo skutkov, ktoré konal, alebo sám nepovyšoval alebo aby nik iný nemyslel o ňom viac než treba, rozhodol sa odísť do hornej Tebaidy, kde ho nik nepoznal. I dostal od bratov chlieb, sadol si na breh rieky a čakal na nejakú loďku, prechádzajúcu okolo. Ako tak sedel, ozval sa mu hlas zhora a riekol: *Anton, kam putuješ a prečo? A on nezmätený, ako by spoznával hlas hovoriaceho, odvetil: Keďže mi ľudia nedajú pokoj, považujem za najlepšie ísť do hornej Tebaidy, najmä, keď žiadajú veci, na ktoré moje slabé sily nestačia. A hlas mu vravel: Ak pôjdeš do hornej Tebaidy a zostúpiš, ako zamýšľaš, na pastviská, postihne ťa viacej ťažkosti a budú dvakrát tak ťažké. Ale ak túžiš naozaj po pokoji, chod teraz do vnútra púšte. Keď Anton namietal: Kto mi ukáže cestu, lebo ju nepoznám?, hovoriaci mu hneď ukázal Saracénov, čo prichodili do Egypta za obchodom. I dohonil ich a prosil, aby smel ísť s nimi do púšte. Nik ho nezavracal, ale prijali ho do svojej družiny ako Bohom poslaného spoločníka.*

Po troch dňoch a troch nociach cesty našiel veľmi vysoký vrch, na úpäť ktorého vyvieral prameň sladkej vody a okolo vrchu bola rovinka, porastená niekoľkými zanedbanými palmami. Toto miesto si vyvolil Anton, ako Bohom dané, lebo to bolo ono, ktoré mu označil hlas na brehu

rieky. Od sprievodcov dostal chlieb, i ostal potom na vrchu celkom sám a považoval toto miesto za svoj vlastný domov. Saracéni, vidiac jeho úmysel, radi mu prinášali chlieb, keď prechádzali tadiaľ, i z paliem mal aké také občerstvenie. A keď sa bratia dozvedeli, kde je, starostlivo mu donášali pokrm, ako dietky Otcovi. Keď však Anton videl, že sa mnohí preňho tak ustávajú a trápia, šetriac mníchov i v tom, poprosil ktoréhosi z prichádzajúcich, aby mu priniesol motyku a zrno. Keď to už mal, obišiel vrch a našiel neveľký kus zeme, súcej na siatie, zvlažovanej vodou zhora a tam zasial zrno. Robil tak každý rok a tešil sa, že môže vyžiť na púšti z práce vlastných rúk bez unúvania iných. Keď však začali neskôr aj ta prichodiť za nim, zasadil i trochu zeleniny, aby mali prichádzajúci čosi na občerstvenie po namáhavej ceste. Z počiatku zver, prichodiaca k vode, spásala mu zeleninu i siatinu; tu raz Anton chytil jedno zviera a vravel všetkým: *Prečo mi škodíte, keď vám ja neškodím? Berte sa preč a v mene Pána viac sa sem už k tomu nepribližujte!* A zvieratá ozaj, ako nastrašené zákazom, viac sa k tomuto miestu už nepriblížili.

Anton teda prebýval sám na neschodných miestach vrchu vo vnútri púšte a bratom, ktorí za ním prichádzali, sotva sa podarilo uprosiť ho, aby mohli k nemu prísť v niektorých mesiacoch a priniesť mu olív, strukovin a oleja na posilnenie, lebo bol už starcom.

Lež beda! Koľko bojov vytrpel aj tu. Naozaj, ako je napísané, nebol jeho *boj proti ľuďom z tela a krvi, ale proti kniežatstvám a mocnostiam*. Dozvedeli sme sa to od tých, čo k nemu prichodili. Ako sami hovorili, neraz začuli hukot a hlasy zástupov i rinčanie zbraní, ba neraz uzreli i plný vrch diablov, i jeho vídali ako by mocne bojoval a vzdoroval komusi viditeľnému. Ale i tak, bol to on, čo dodával odvahy prichodiacim a sám

porážal vojsko satana na kolenách zbraňami modlitby. Naozaj je podivné, ako sa samotný v nesmiernej púšti nezľakol každodenných útokov čertov, ani sa nebál divosti toľkého množstva štvornohých zverov i hadov. Právom spieval Dávid: *Tí, ktorí dôverujú v Pána, sú ako Sion vrch, ktorý sa nepohne, ostáva naveky.* Udržal si neochvejnú a pokojnú dušu, a tak i diablov zaháňal, i zvieratá, ako je napísané, žily s ním v pokoji. A diabol, ako vraví vyššie spomínaný prorok, *obšmietal sa okolo a škrípal zubami,* lež ochrana Spasiteľova uchovala Antona od všetkých nástrah.

Istej noci, keď bedlil a modlil sa k Pánovi, nahnal k nemu diabol také množstvo zvere, že videl okolo seba všetky dravce púšte, ktoré cerili na neho zuby a ohrozovali ho. Vtedy pochopil úklad nepriateľa a riekol: *Ak vám Boh dal moc proti mne, hotový som dať sa vám zožrať. Ak ste však prišli sem nahané diablom, berte sa ihneď preč, lebo som sluha Kristov. A hľa, na jeho príkaz celé množstvo zvierat utieklo, ako hnané bičom.*

Po nemnohých dňoch udal sa nový zápas s nepriateľom. Keď pracoval, lebo vždy čosi robil, aby mohol dať príchodiacim malý darček za to, čo mu priniesli, poťahoval mu ktosi povrázok koša, ktorý plietol. Vstal i videl zviera, majúce podobu človeka až po bedrá, ostatok však bol ako telo osla. Keď Anton zazrel zviera, poznačil sa znakom kríža na čele a povedal len toľko: Som služobník Kristov. Ak si poslané ku mne, tu som. A tu zrazu zviera so všetkými diablami dalo sa na útek a v behu padlo a zdochlo. A smrť tohto zvieratá bola i pádom čertov. Nech sa akokoľvek namáhali, nevládali vyhnať Antona z púšte.

Nedlho potom, hoci tak víťazil vo všetkom, dal sa premôcť prosbami bratov, ktorí ho prosili, aby ich láskavo navštívil. I vybral sa s nimi na cestu, naložili na ťavu vodu a chlieb, lebo na celej tej púšti nikde nebolo

pitnej vody, iba tam, kde stála jeho pustovňa, odkiaľ ju aj načerpali. Lež uprostred cesty sa im voda minula. Všade bolo sucho a neznesiteľná horúčava hrozila usmrtiť všetkých. Hľadali široko-d'aleko aspoň kaluž dažďovej vody, lež nenašli nič. Pustili i ťavu a sami ležali na zemi bez nádeje na záchranu. Tu sa starec zarmútil nad osudom všetkých utiekal sa k zvyčajnému prostriedku modlitby. Vzdialil sa trochu od nich, kľakol si tam a vystrel prosebné ruky k Pánovi. A hľa, len čo vyronil prvé slzy, vyrazil prameň zo zeme, na mieste, kde sa modlil. I uhasili si smäd, okriali, naplnili mechy vodou a hľadali ťavu. Aj ju našli, lebo ťava, ako po púšti blúdila, tiahla za sebou povraz, ktorý sa omotal okolo skaly a zadržal ju. Pobrali sa d'alej a napokon došli k mníchom, ktorí ho pozvali. Všetci mu pribehli v ústrety ako otcovi, vítali ho, objímali a bozkávali. I radoval sa Anton a tešiacim sa jeho príchodu, ako by bol priniesol dary s vrchu, rozdával duševné útechy. Pochválil úsilie starších, povzbudil mladších. Potešil sa stretnutím so svojou sestrou, zostarnutou už pannou, učiteľkou iných panien. A potom, ako by bol už dlho preč zo svojej pustovne, ponáhľal sa naspäť na svoj vrch.

Mnohí k nemu začali prichádzať, ba i chorí, prinútení potrebou, odvážili sa za nim do púšte. Všetkých potešoval a mníchom, čo k nemu prichádzali, hovorieval: Verte vytrvalo v Ježiša, zachovajte si myseľ čistú od zlých myšlienok a telo od hriechnych rozkoší a podľa slova Božieho, nedajte sa zviest' plnosťou brucha, nenávid'te márnú slávu, modlite sa veľmi často, žalmujte večer i ráno i na poludnie a rozmýšľajte o príkazoch Písma. Pripomínajte si skutky svätých, aby ste si spomienkou na ich príklad povzbudili dušu k čnosti a odvedli ju od hriechu. Radil i časté rozjímanie o slovách Apoštola, ktorý hovorí: *Slnko nech nezapadá nad*

vaším hnevom. No, nesmieme si to vysvetľovať, ako by len nad hnevom nemalo zapadnúť slnko, ale vôbec nad všetkými ľudskými hriechmi, aby ani mesiac v noci, ani slnko za dňa neodchádzali ako svedkovia našich vín.

Napomínal pamätať na príkaz, ktorý hovorí o tom: *Skúšajte sa sami a skúmajte soľ.* Nech každý denne vydáva počet zo svojich skutkov dňa i noci a ak sa pristihne v hriechu, viac nech už nehreší, ak nenájde viny, nech vytrvá v začatom predsavzatí a nevynáša sa pýchou, neopovrhne inými ani nepovažuje sa za spravodlivého. Ako hovorí Apoštol: *Vôbec nesúďte predčasne, lež ponechajte všetko súdu Krista, ktorý jediný pozná skryté tajnosti.* Je veľa ciest, ako je napísané, čo sa zdajú človekovi rovné, lež ich koniec je v pekle. Často nevieme ani sami, čo robíme, často sa klameme v dôvodoch skutkov, no úsudok Boha, ktorý nesúdi podľa vonkajšku, ale podľa skrytého zmýšľania, je celkom iný než náš. Všetci rovnako trpíme a nesieme si navzájom bremená, nuž sami seba vo svedomí rozsudzujeme.

A ďalej, vravel Anton, to je veľká cesta k čnosti, keď každý si tak všíma svojich hriechov, ako by ich mal povedať všetkým bratom, lebo nik nebude hrešiť, ak by mal oznámiť svoj hriech inému a podstúpiť tak hanbu, že jeho vina bude verejne známa. Veď nijaký hriešnik sa neodváži hrešiť pred iným, a i keď hreší, vyhýba sa potom svedkovi svojho hriechu, klame a zapiera, len aby starú vinu utajil. A tak, vravel, ako pred vlastným zrakom sa zahanbíme, ak si všetko pamätáme, aby sme to oznámili iným, a ešte skôr, ak si hriechy svoje verne zaznačujeme, aby ich mohli ostatní bratia vidieť. A tak, ako tí, čo sa spájajú s neviestkami, boja sa prítomnosti iných, i my zahanbíme sa nad písmom, ak tak budeme robiť. Kráčajme teda po ceste čnosti, podrobujeme telo duši a tak zvíťazíme nad osídlami

diabla.

Takými to slovami a povzbudeniami rozplameňoval príchodiacich mníchov. Chorých ľutoval a pre mnohých z nich Pán uzdravil skrze neho. Lež nikdy sa nepýšil uzdraveniami chorých, ani zasa nesmútil, ak ho Boh nevyslyšal, ale vždy rovnako ďakoval Bohu a povzbudzoval trpiacich, aby svoju ťažobu trpezlivejšie niesli, lebo ani on, ani nijaký iný človek nemá moc uzdraviť ich, iba sám Boh, ktorý dáva zdravie komu chce a kedy chce. A tak svojimi povzbudeniami učil chorých neklesať na mysl, uzdravených zasa nie jemu, ale Bohu vzdávať vdaky.

Akýsi muž z Palestíny, menom Fronte, trápený krutou chorobou rozhrýzal si jazyk a strácal zrak prišiel k vrchu a prosil blahoslaveného starca, aby orodoval zaňho u Boha. Anton sa pomodlil a potom mu riekol: Chod' a uzdravíš sa. Keď on však neveril a nasilu tu chcel zostať proti príkazu, Anton opakoval: Tu sa neuzdravíš, chod a len čo budeš v Egypte, uvidíš Kristovo milosrdenstvo. Napokon uveril i odišiel, a keď uzrel Egypt, ako to predpovedal starec podľa zjavenia Božieho, choroba zaraz prestala.

Istá deva z tripoliského mesta Busiry trpela neslýchanými a žalostnými chorobami. Totiž, hlien z nosa, slzy z očí a páchnuci maz z uší kvapkali jej na zem a hneď červiveli. Biedu zvyšovalo aj ochrnutie tela i neprirodzené ležiace oči. Keď sa jej rodičia dozvedeli, že poniektorí mnísi idú k Antonovi, dôverujúc v Pána, ktorý dotykom obruby šiat uzdravil ženu, trpiacu na krvotok, prosili ich, aby vzali dievča so sebou. Keď sa zdráhali zaviesť ju až k Antonovi, ostali rodičia i s dievčaťom u blahoslaveného vyznávača Pafnúca, ktorému boli za prenasledovania

Maximianovho vylúpené oči, čo mu veľmi slúžilo na slávu. Mnísi teda došli k Antonovi a len čo mu chceli rozprávať o chorobe dievčaťa, predbehol ich starec a povedal im aj o neduhoch dievky i o ceste až k Pafnúcovi, ako by sa bol na nej sám zúčastnil. Keď ho mnísi prosili, aby dovolil rodičom a dievčaťu prísť, nedovolil to síce, ale riekol: *Chodte a nájdete dievča, ak nezomrelo, uzdravené.* A dodal: *Nik nech neprichodí s takýmito vecami za mnou úbohým, lebo nie mne prináleží rozdávať zdravie, lež milosrdenstvu Ježiša Krista, ktorý všade rozdáva svoju pomoc dôverujúcim v neho. A preto aj tá, za ktorú prosíte, vyzdravela na svoje prosby a mne pri modlitbe Boh iba zjavil, že chorobu dievčaťa uzdraví.* Naozaj sa tak stalo, lebo keď sa mnísi vrátili k Pafnúcovi, našli dievča uzdravené a rodičov rozradostnených.

O niekoľko dní neskôr, keď k Antonovi putovali dvaja bratia, minula sa im cestou voda a jeden z nich zomrel od smädu, druhý ležal na zemi a čakal smrť. Anton sedel práve na vrchu, i zavolať rýchle k sebe dvoch mníchov, čo tam náhodou vtedy boli a náhlivo im prikázal vziať džbán vody a ísť cestou smerom na Egypt, lebo, vravel, jeden z bratov, prichádzajúcich sem, práve dokonca, druhý, ak sa nepoponáhľate, dokončí tiež. Bolo mi to zjavené počas modlitby. Tak povedal a mnísi podľa príkazu poponáhľali sa, našli mŕtve telo, pochovali ho, druhého vzkriesili vodou a vzali so sebou. Bolo to na deň cesty. Keby sa niekto opýtal, prečo Anton neprevravel prv, než ten brat umrel, nebola by toto správna otázka na kresťana, lebo nie Anton tak o ňom rozhodol, lež Boh, ktorý i zomretému toto určil i o vzkriesenom dal zjavenie. Na Antonovi je podivné tože sediac na vrchu, pôsobením Pána spoznal bdelým srdcom všetko, čo sa ďaleko dialo.

Inokedy zasa, keď sedel na vrchu a zrazu pozrel nahor, videl nevedno ktorú dušu uberať sa do neba i anjelov, idúc jej v ústrety. Udivený zvláštnosťou tohto videnia, blahoslavil zbor svätých a prosil, aby mu bolo odhalená, čo to znamenalo. I zniesol sa k nemu ihneď hlas, hovoriaci, že to bola duša mnícha Ammána, ktorý prebýval v Nutrii. Ammán bol muž vážny, žijúci v svätosti od detstva do neskorej staroby. Nutria je vzdialená od vrchu, na ktorom sedel Anton, na trinásť dní cesty. Keď mnísi, ktorí prišli k Antonovi, videli ho diviť sa, žiadali ho, aby im povedal príčinu svojej radosti. I riekol im, že zomrel Ammán, ktorého dobre poznali, lebo často prichádzal k Antonovi a tiež mnoho divov sa stalo skrz neho.

Z nich aspoň jeden: Kedysi musel prejsť cez rozvodnenú rieku Lyku. Poprosil teda svojho spoločníka Teodora, aby trocha po odišiel, aby sa nevideli nahí. Teodor odišiel, lež Ammon sa hanbil obnažiť aj pred sebou samým. Kým tak stál, hľa, nebeská sila ho preniesla razom na druhý breh. O chvíľu aj Teodor, muž tak isto nábožný, sa priblížil a čudoval sa, že Ammon rieku tak rýchlo prešiel. Keď však videl, že jeho nohy nie sú vôbec vlhké a ani Šaty nemá zmáčané, prosil ho, aby mu ten neuveriteľný prechod vysvetlil. Keď badal, že to nechce povedať, objal mu nohy a prisahal, že ho nepustí, kým mu to nepovie. Keď starec videl Teodorovu neústupnosť, žiadal ho, aby to nikomu nezradil, kým on nezomrie. A tak potom vyznal, že naraz bol prenesený na druhý breh a vôbec sa ani vody nedotkol. A toto bola vlastnosť iba Pánovho tela a komu to Pán dopraje, ako apoštolovi Petrovi. O tomto rozprával Teodor, podľa príkazu, až po starcovej smrti.

Mnísi, ktorým Anton povedal o Ammonovej smrti, zaznačili si deň, a keď po tridsiatich dňoch prišli bratia z Nitrie, povyzvedali sa ich a presvedčili

sa, že Ammon zomrel v ten deň a v tú hodinu, keď videl starec vznášať sa jeho dušu. A jedni i druhí obdivovali čistotu duše Antonovej, ako sa hneď dozvedel o veci, dejúcej sa tak ďaleko od neho.

Vojvodca Archelaus keď zastihol Antona na úpäti vrchu, prosil ho, aby sa modlil za Polykratiu, neobyčajnú a Kristovi oddanú pannu, pochádzajúcu z Laodiceje. Trpela krutými bolesťami žalúdka a boku, ktoré si pritiahla prílišnými pôstmi a bedleniami, takže bola celá chorá. Anton sa pomodlil a Archelaus poznačil si deň, kedy to bolo. Vrátil sa do Laodiceje a našiel pannu zdravú. Opýtal sa na deň uzdravenia a videl, že sa zhoduje s tým dňom. I divili sa všetci, keď spoznali, že vtedy ju oslobodil Pán od bolestí, keď sa Anton dovoľával pre ňu dobroty Spasiteľovej.

O zástupoch, čo prichádzali k nemu, predpovedal o niekoľko dni, ba i mesiacov vopred, že prídu a prečo prídu. Niektorí prichádzali len z túžby vidieť ho, iní pre chorobu, iní zasa preto, že ich trýznili zlí duchovia. A nik z nich sa nest'ážoval na útrapy a námahy ťažkej cesty, lebo každý sa vracal naplnený duševným pokrmom. Anton však žiadal od nich, aby nie na jeho chválu mysleli, lež na chválu Pána, ktorý sa dáva spoznávať podľa vlôh smrteľného človeka.

Inokedy zasa, keď sa vybral k vonkajším pustovniam a bratia ho poprosili, aby vysadol do loďky a pomodlil sa s mníchmi, pocítil sám jediný odporný zápach. I keď všetci vraveli, že to páchnu ryby a rôsol uložené na lodi, trval na svojom, že je to iný smrad. A kým ešte hovoril, hľa, istý diablom posadnutý mladík, čo sa skryl na lodi, zrazu vykrikol. A keď ho Anton ihneď v mene Pána Ježiša Krista uzdravil, poznali všetci, že to bol smrad zlého ducha.

Iného zasa, urodzeného muža, priviedli k nemu posadnutého čertom a takého šialeného, že ani nevedel, že je pri Antonovi, ba i výkaly vlastného tela jedol. A tí, čo ho priviedli, prosili Antona, aby sa modlil zaňho k Bohu. Antona naplnil súcit nad mladíkom, i bedlil s nim celú noc a modlil sa za jeho uzdravenie. Keď už svitalo, posadnutý sa zrazu na Antona vyrútil a silne ho uderil. Sprievodcovia sa začali hnevať, že sa dopúšťa krivdy na starcovi, lež Anton im povedal: *Nepripisujte úbohému mládencovi vinu iného. Nie on to robí, ale zlý duch, a to preto, lebo mu Pán rozkázal odísť na miesta bez vlahy. To ho tak rozčertilo a preto to urobil.* A mladík ihneď prišiel k sebe, i poznal miesto, kde je, objal Antona a ďakoval Bohu. V Mnohé iné divy stály sa sklze neho, ako súhlasne rozprávajú premnohí mnísi. Lež i nielen tieto nám načim obdivovať, lebo sú aj mnohé iné, ktoré celkom prevyšujú ľudské možnosti.

Raz okolo deviatej hodiny, keď sa začal modliť pred jedlom, pocítil razom, že je uchvátený v duchu a podnášaný anjelmi do povetria. A keď mu diabli zabraňovali vystupovanie, anjeli začali bojovať proti nim, a tu diabli žiadali predložiť účty, či im nie je Anton niečo dlžný. A keď chceli účtovať už od jeho narodenia, vzopreli sa tomu anjeli, vraj neslobodno hovoriť o hriechoch od jeho mladosti, lebo tie už Kristus svojou dobrotou zotrel. Keď však vedia niečo od tých čias, čo sa stal mníchom a zasvätil sa Bohu, tak to môžu vyčítovať. Diabli teda žalovali naň mnohé falošné veci, ale nemohli ich dokázať a tak sa uvoľnila cesta Antonovi. I hneď prišiel k sebe a hľa, stál na tom istom mieste, kde predtým a znovu bol tým, čím predtým. Vtedy zabudol i na jedlo a zvyšok dňa i celú noc strávil v plači a vzdychaní, mysliac na množstvo nepriateľov, proti ktorým nám treba bojovať, i na obťažnosť cesty do neba cez ovzdušie, i na výrok Apoštola,

ktorý vraví: *Náš boj nie je proti ľuďom z tela a krvi, ale proti kniežatstvám a mocnostiam pod nebesami.* Apoštol vedel, že zlé vzdušné mocnosti preto pokúšajú, bojujú a dorážajú, aby sme nemohli voľne stúpať k nebesiam, a preto napomína a povzbudzuje: pamätajme teda na slová Apoštola, ktorý hovorí: Či to bolo v tele, neviem, a už mimo tela, tiež neviem. Boh sám to vie. Pavol bol uchvátený do tretieho neba, začul tam tajomné slová a vrátil sa. Anton vyzdvihnutý do povetria, po zápase bol slobodný.

Mal i takýto dar: ak pociťoval neistotu v nejakej veci a sediac na vrchu rozmýšľal o nej, zjavoval mu to Pán modlitbe, poučil ho, ako je napísané, sám Boh. Keď sa raz zhováral s bratmi o tom, ako sa chová duša po smrti tela a kde je jej miesto, v noci potom zavolať na neho ktosi zhora menom a riekol: Anton, vstaň, vyjdi von a hľad'. Vstal teda, vyšiel, lebo vedel, aký hlas to k nemu hovorí. I zdvihol oči k nebu a videl akéhosi strašného dlháňa, hlava mu siahala až do oblakov, a videl vyletovať aj akési operence hore k nebu, lež dlháň rozpínal ruky a zabraňoval im vyletieť; niektoré porážal na zem, iné sa však darmo usiloval zadržať. Na tieto sa nesmierne jedoval, lež nad tými, ktoré zrazil, ho naplňala veľká radosť. I znovu začul Anton hlas: Rozumej, čo si videl. A tu pochopil, osvietený v mysli, že je to vzlet duší a že diabol im v tom zabraňuje a zmocňuje sa tých, čo mu slúžia, lež trýzni ho vzlet svätých, ktorých nemohol oklamať. Povzbudený týmto videním, deň po deň rástol k lepšiemu.

Videnia neslúžia mu nijako za dôvod na povyšovanie sa nad bratov. Keď sa však niekedy dlho modlieval, bratia sami nástojili, i bol nútený čoto povedať, ako otec, ktorý nezatají nič svojim dieťkam, najmä, keď videl, že rozprávanie o videniach povzbudzuje lásku a ukazuje, aké dobre sú

služby Božie.

Jestli zas nestratil trpezlivosť, popudený náhlym hnevom, ani nepohrdol pokorou, a ako taký, ctil si duchovných a každému i tomu s najnižšími sväteniami, dával prednosť pri modlitbe a ochotne skláňal hlavu pred biskupmi a kňazmi ako žiak pokory. Diakonom, ktorí prišli za ním pre svoj úžitok, hovoril o tom, čo bolo prospešné, lež modlitby prenecháva im a nehanbil sa i sám poučovať sa od nich. Často sa vypytoval prítomných a ak počul od nich niečo užitočného, vyznával ako mu to osoží. I na samej tvári mu ležal veľký pôvab: Mal od Spasiteľa aj tento dar: ak, ho medzi množstvom mníchov túžil vidieť ten, kto ho predtým nikdy nevidel, nemusel mu ukazovať, išiel k nemu priamo, lebo poznával čistotu duše z obličaja a v zrkadle tela zrel milosť svätej duše. Tvár jeho bola vždy radostná, bolo na nej vidieť, že sa zaoberá nebeskými vecami, ako o tom hovorí Písmo: *Ak sa srdce teší, prekvitá tvár, ak je v zármutku, vädne*. Tak i Jakub poznal, že Laban mu stroji úklady a riekol jeho dcéram: Nie je tvár vášho otca ako včera a predvčerom. Tak i Samuel poznal Dávida, lebo mal radostné oči a zuby biele ako mlieko. Podobne i Antona bolo možno poznať, lebo v priazni i nepriazni vždy sa rovnako tváril, ani sa nerozrušil v šťastí, ani neochabol v nešťastí. Tvár jeho bola vždy prívetivá a podivuhodná v čistote viery.

Nikdy neobcovoal s bludármi, poznajúc ich zlobu a odpadlivosť. Nikdy s manichejcami ani s inými bludármi neprehovoril, iba ak o tom, čo by ich mohlo odvrátiť od bludu. Hovorieval, že takéto priateľstvá a rozhovory sú duši na škodu. Tak sa štítil i ariánov, že napomínal ani sa nepribližovať k nim. Keď prišli k nemu akési ariánčiská a spoznal ich bludárstvo, zahnal ich s vrchu so slovami, že ich reči sú oveľa nebezpečnejšie ako vretenice.

Keď raz ariáni klamali, že Anton zmýšľá rovnako ako oni, nahnevala ho táto bezočivosť i zaboľela veľmi. Šiel do Alexandrie a tam verejne zatratil ariánsky blud, vraviac, že je to najposlednejšie bludárstvo a predvoj antikristov. Učil aj ľud, že Syn Boží nie je stvorený, že nepovstal z ničoho, ale že je rovnakej podstaty s Otcom, a preto je bezbožníctvom hovoriť: Bol čas, keď ho nebolo, lebo veď Slovo Božie je spolu večné s Otcom, keďže je zrodené z Otca, ktorý je večný. Nespájajte sa, hovoril, s ariánmi. Veď akože sa môže spájať svetlo s tmou? Vy, nábožne zmýšľajúci, ste kresťania, oni však, keď tvrdia, že Syn Boží a Božie Slovo je tvorom, nelíšia sa v ničom od pohanov, ktorí slúžia skôr stvoreniam ako Stvoriteľovi.

Verte, všetko stvorenie vrie hnevom proti ariánom a ako vraví Apoštol, vzdychá nad tým, že pripočítavajú Pána, skrze ktorého a pre ktorého bolo všetko urobené, k veciam stvoreným. Nemožno ani vypovedať, ako posilnila jeho kázeň vieru medzi ľuďmi. Radovali sa, že taký stĺp Cirkvi zatracuje nepriateľský blud. Nik neostal doma, ani starí ani mladí ani mužovia ani ženy. A nielen kresťania, lež i sami pohania, ba i kňazi modiel zbehávali sa a vraveli: *Radi by sme videli muža Božieho* lebo tak nazývali Antona všetci. Obstúpili ho a usilovali sa dotknúť aspoň obruby jeho rúcha, vo viere, že i dotyk bude im veľmi osožný. Mnohých očistil vtedy od diablov i rozličných chorôb, mnohých odvrátil od pohanských bludov a priviedol ku kresťanstvu. Veru, iste aspoň toľkí sa stali kresťanmi za pár dní, koľko predtým ani za celý rok. A keď niektorí jeho sprievodcovia odháňali od neho ľudí, mysliac, že sa príliš unaví, pokojne im vravel: *Či diablov nie je viac ako týchto? Či množstvo diablov, s ktorými som zápasil na vrchu, nebolo väčšie?* Keď sa vracal a vypravádzali sme ho k bráne,

kričala za nami istá žena: *Čakaj, muž Boží, dcéru moju strašne trýzni diabol. Čakaj, prosím ťa, aby som sa i ja nezrútila od bežania.* Keď to starec začul, uprosený nami, na chvíľu zastal. Keď žena prišla a dieťa sa jej zvíjalo po zemi, pomodlil sa ticho k Pánu Ježišovi a na jeho slová nečistý duch hneď opustil dieťa. Dievča bolo teda zdravé, ľud chválil Boha a matka sa tešila. I Anton sám sa radoval, lebo sa vracal naspäť do túže svojej samoty.

Bol i veľmi múdry. A to je práve najpodivnejšie, že sa nevzdelával a predsa bol bystrý a chápvý. Kedysi prišli za ním dvaja pohanskí filozofi, nazdávajúci sa, že sa im podarí podchytiť ho v reči. Bol práve hore na vrchu a keď ich videl prichádzať, spoznal im na tvári kto sú, i vyšiel im v ústrety a pomocou tlmočníka vravel: *Prečo ste sa len, vy múdri, trmácali tak ďaleko za hlúpym človekom?* Keď oni odvrávali, že nie je hlúpy, naopak, veľmi múdry, obozretne im odvetil: *Ak ste prišli za hlúpym, škoda bolo vašej námahy. Ak si však myslíte, že som múdry, nasledujte ma, lebo dobré treba nasledovať. I ja by som vás nasledoval, keby som prišiel za vami; ale keď ste vy prišli teraz za mnou, ako za múdrom, buďte aj vy, čo som ja, kresťania.* I odišli filozofi udivení bystrosťou rozumu i vyhánaním diablov.

Iných, naplnených podobne múdrosťou sveta, keď ho chceli zahanbiť, že nepozná písmo, takto zavrátil: Povedzte mi, vravel, čo je prvé: rozum alebo písmo? A ktoré na čom závisí, rozum na písme alebo písmo na rozume? Keď vraveli, že rozum má prednosť, lebo rozum vynašiel písmo, hovoril im: Teda, ak má niekto zdravý rozum, nepotrebuje písmo. Tu sa zarazili všetci, vidiac toľkú bystrosť ducha u človeka, ktorý sa nikdy nevzdelával. I keď žil v samote a vo vrchoch, bol priamy, ale zato jemný a

ušľachtilý, a jeho reč, ako vraví Apoštol, bola vždy okorenená soľou. Nezávidel mu však nik, lež všetci prichodili k nemu s láskou. Neskôr zasa prišli k nemu mužovia zaslepení dymom svetskej múdrosti i vyžadovali od neho dôvod viery v Krista a usilovali sa učenými škriepkami potupiť Božský kríž. Anton na chvíľu mlčal, poľutoval ich pre zatemnenosť a potom pomocou tlmočníka, ktorý jeho slová pozorne prekladal do gréčtiny, začal takto hovoriť: *Čo je krajšie, čo je počestnejšie, ctiť si Kríž, alebo pričítať cudzoložstvá, otcovraždy alebo krvismilstvá tým, ktorých vy nazývate bohmi? V tom prvom je vznešenosť čnosti a pohrdnutie smrťou, v tom druhom však hnusné necudnosti. Čo je lepšie: Vyznávať, že Božie Slovo, zostávajúce ako bolo, prijalo ľudské telo pre našu spásu, aby malo účasť na našej smrteľnosti a povznieslo nás do neba a urobilo aj nás účastníkmi nebeskej prirodzenosti, alebo, ako vy tvrdíte, pripodobniť božstvo nemej tvári a ctiť si dobytok alebo plazov ako božstvá? A ako sa opovažujete posmievať kresťanom, ktorí hovoria, že Kristus, Syn Boží, bez ujmy začal byť tým, čím nebol i zostal tým, čo bol, keď vy sami strhujete dušu z nebies a uzavierate ju nielen do ľudských, ale aj zvieracích a hadích tiel? Kresťanská viera hlása, že Boh prišiel spasiť svet, a vy hovoríte o nezrodenej duši, blúdiacej sem i tam. Kresťanská viera cti si všemohúcnosť a dobrotu Božiu a preto považuje vtelenie za možné; vy tvrdíte, že duša je obraz božstva a predsa jej pričítate pády a hovoríte, že je premenlivá a z toho dôvodíte napokon, že i božstvo je premenlivé, lebo veď aký je obraz, také je i to, čo obraz predstavuje. Nože si všimnite, že potupujú dušu, potupujete vlastne samé božstvo. A čo sa týka Kríža Pána nášho Ježiša Krista, povedzte, čože je na tom nepekneho? Či nie je lepšie ukrižovanie alebo iná smrť, spôsobená zlými ľuďmi, trpezlivo znášaná, ako Isidino*

oplakávanie blúdenia Osirisa? Hanbite sa za úklady Tyfona, hanbite sa za útek Kronov a požieranie dietok, červenajte sa pre otcovraždu Zeusa i pre jeho krvismilstvo, pýrte sa pre jeho únosy a necudnosti so ženami i chlapcami. Toto si vy ctíte, v to veríte, to sú ozdoby vašich chrámov. Nože, prosím, rovnakou mierou merajte aj našu vieru: možno veriť všetko alebo azda nič z toho, čo je napísané v knihách kresťanských? Ak nič, tak odkiaľ viete o Kríži, ktorý potupujete? Ak všetko, tak prečo, keď je v tej istej knihe spojené ukrižovanie so zmŕtvychvstaním, pyšne odsudzujete utrpenie Pána, lež zamlčujete navrátenie zraku slepým, sluchu hluchým, priamej chôdze chromým, očistenie od malomocenstva, chodenie po mori, vzkriesenie mŕtvych? To všetko je napísané v Písme, z ktorého kúsok vytrhujete; v tom istom zväzku hovorí sa o oslave i o pohanení. Odložte teda svoju nenávisť a nájdete tam i to, že Kristus bol pravý Boh, i to, že prevzal na seba slabosť človeka. Nože, nám povedzte čosi o svojom náboženstve. Čože však poviete o nerozumných tvoroch rozumnosť a hanebnosť? Pripisujete, ako počúvam, bájky svojim bohom, nehanebnosti, ukrutnosti, márnosti a zakrývate to obraznosťou: pod únosom Proserpiny predstavujete si zem, chromý Hefaistos zobrazuje oheň, Héra vzduch, Apollo slnko, Artemis mesiac, Poseidon moria. Lež ani tieto výhovorky nezastrú, že si nectíte Boha, ale stvorenia. Keď vás už krása stvorení strhla k oslave, mali ste zachovať správny spôsob, len obdivovať a nie zbožštit' a robiť tak krivdu Stvoriteľovi. Veď potom podľa vás česť staviteľa patrila by domu, i zásluha lekára liekom, slovom, všetky zásluhy a chvály patrili by nie tvorcom, ale ich dielu. Čo na to odpoviete, aby sme spoznali, či je Kríž naozaj čímisi hodným posmechu?

Keď však filozofi hľadeli na seba a nepokojne sa mrvili, Anton znovu s

úsmevom pokračoval pomocou tlmočníka: *Keďže sa vy viac opierate o rozumové dôkazy, ako vravíte, a chcete, aby sme si ani my bez rozumových dôkazov Boha nectili, odpovedzte mi: Ako sa zrejmejšie dokáže poznanie Boha, rozumovými dôkazmi alebo skúsenosťou viery? A čo je prv, skúsenosť viery alebo rozumové dôkazy? Keď mu odvetili, že prvšia je skúsenosť viery a Ona prináša jasné poznanie Boha, Anton vravel, že dobre odpovedali, lebo vieru rodí náklonnosť duše, rozumový dôkaz však má svoj pôvod v schopnosti uvažujúceho.*

Keď teda, vravel, žijeme vierou, zbytočné sú rozumové dôkazy. Čo my totiž vierou chápeme, to sa vy pokúšate vysvetliť dôkazmi a neraz veru nevládzete ani len vysloviť to, čo my vieme. Preto je cennejší život z viery ako klamný sofistický záver. My kresťania nemáme uložené tajomstvo svojho života v múdrosti sveta, ale v sile viery, ktorú nám dal Boh skrze Krista. Že hovorím pravdu, dokazuje každodenná skúsenosť. Nám neučeným a neznalým vašich písem postačujú na poznanie Boha iba jeho slová, a hľa, my sa deň po deň šírimo uprostred pohanstva, vy ste však po príchode Pána ustrnuli vo svojich hrčovitých slovných hračkách. Hľa, my, učiaci prostú vieru Krista, porážame modloslužobníctvo a ohlasovaním hanobného kríža rúcame zlaté chrámy. A dokážte vy, akými slovnými zauzleninami, previesť niekoho z kresťanstva na pohanstvo? Po všetkých krajinách je už známy pravý Syn Boží, Kristus. Výrečnosť rozumkárstva, filozofické škriepky nepoškodia veriacich. My vzývame meno Ukrižovaného a všetci diabli, ktorých si vy ctíte ako bohov, zavýjajú a na prvé znamenie kríža utekajú z tiel posadnutých. Kde sú vaše veštiarne? Kde sú egyptské čary? Kde zmizli piesne čarodejov? Istotne spustlo všetko, keď sa ozval s kríža hlas Kristov. A predsa chcete sa ešte

posmievať slávnej smrti Ježišovej, hoci ste usvedčení zo slabosti! A aké je podivné, že pohanstvo, hoci ho nikdy neprenasledovali, ba naopak, vládári ho mali vždy radi a podporovali ho, padá, kým my, učeníci Krista, čím viac nás utláčajú, tým viac sa dvíhame a prekvitáme. Vaše modly, chránené kedysi ozdobenými stenami, rozpadávajú sa starobou, lež náuka Kristova, ktorá sa vám pozdáva bláznovstvom a hračkárstvom, čo i kruté útlaky musela zničiť od vládarov, rozšírila sa po celom okruhu zemskom. Kedyže zažiarilo toľké svetlo Božej múdrosti, kedyže kvitlo naraz toľko čností, zdržanlivosť v manželstve, panenstvo v Cirkvi, kedyže kvitlo tak mučeníctvo, ako keď bol vztýčený kríž Kristov? A vy chcete uprostred toľkých zborov čnosti rozostierať siete rozumkovania a zastierať temným dokazovaním pravé svetlo! My však, ako hovorí náš Učiteľ, nepresviedčame pohanskou múdrosťou, ale vierou, ktorá zrejme prevyšuje slovné hračky. Hľa, sú tu niektorí trápení diablami! I priviedol ich doprostred a vravel: Nože, očistite ich svojim rozumkovaním alebo vzývajte akýmkoľvek čarodejníckym spevom svojich bohov, akých len chcete. Ak to však neviete spraviť, podrobte sa a utiekajte sa ku Kristovmu Krížu a uvidíte jeho moc.

Keď to dopovedal, vzýval meno Ježiša a poznačil chorých na čele po tri razy znakom Kríža. A spolu s diablami bola podvrátená i prázdna múdrosť prítomných filozofov. Zarazení obdivovali človeka, ktorý preukázal takú múdrosť i toľko zázrakov. Anton však pripisoval všetko Kristovi uzdravujúcemu a riekol: Nemyslíte si, že ja som ich uzdravil; to Kristus skrze svojich služobníkov robí také divy. Uverte aj vy a uvidíte, že všetko spôsobuje nábožná viera v Boha a nič prázdne nadúvanie sa rozumu. Utekajte sa ku Krížu Kristovmu a nebudete už vyhľadávať dôkazy

svetskej nemúdrosti, ale budete pokladať vieru v Krista za dostatočnú.

Toto vrazil Anton a filozofovia sa čudovali všetkému, i rozlúčili sa s ním úctivo, vyznávajúc, že veľa im osožilo stretnutie s ním. I keď prebýval celkom na kraji sveta, dozvedeli sa o ňom predsa aj na cisárskom dvore. I cisár Konštantín, a jeho synovia Konštans a Konštancius, keď o ňom počuli, často mu posielali listy ako otcovi a prosili, aby ich potešil odpoveďou na ne. Anton však ostal taký, aký bol predtým, než listy dostal, a ani ho cisárov pozdrav veľmi nedojoval. Ako keby listy ani neboli prišli, zvolal mníchov a vrazil im: *Kráľovia zemskí poslali nám listy, lež načo sa tomu diviť, veď sú takí ľudia ako aj my. Skôr sa načim diviť a vážiť si, že Boh napísal ľuďom zákon a skrze vlastného Syna prehovoril k nám. Načo sú mi listy kráľov, veď ani neviem, čo mám na také veci odpísať?* Keď ho však všetci bratia prehovárali, aby svojím listom potešil kresťanských kráľov, aby sa azda nepohoršovali, keby ich obišiel, odpísal im zvyčajne veci. Ponajprv ich pochválil, že sa klaňajú Kristovi, potom dával im rady vo veciach spasenia, aby nepovažovali za čosi veľké kráľovskú dôstojnosť, aby pre svoju vládu nad ľuďmi nezabúdali, že aj oni sú ľudia a že aj ich bude Kristus súdiť a napokon napomínal ich, aby boli k ľudu láskaví, spravodliví, aby nezabúdali na chudobných a aby pamätali, že Kristus je kráľom všetkých časov. Tomuto listu sa králi veľmi tešili. A u všetkých panovala svätá mienka o Antonovi, takže všetci si ho žiadali mať za otca.

Potom sa Anton znovu vrátil na svoj vrch a cvičil sa ako obyčajne v kajúcnom živote. Často, keď sa prechádzal alebo sedel s tými, ktorí prišli k nemu, odmlčal sa, ako je napísané v Danielovi, a neraz až po hodinovej

prestávke odpovedal na dotazy. Všetci tušili, že Anton zrie nejaké tajomné videnie. Neraz, sediac na vrchu, rozprával biskupovi Serapionovi, keď tam práve bol, to, čo sa dialo ďaleko v Egypte.

Toto videnie je ozaj bolestné: Keď raz pracoval spolu so svojimi bratmi, uprel zrazu zrak na nebesia so vzdychmi a nárekom a o chvíľu zatriasla ním prudká bolesť, i kľáčal a modlil sa pred tvárou Božou. A keď sa rozplakal, pochytil strach všetkých prítomných a prosili ho, aby im rozpovedal to videnie. I vravel im bolestným hlasom, uprostred vzdychov a úpenia: *Oh, synáčikovia, lepšie by bolo zomrieť, kým sa nestane to, čo som uzrel. A znovu ho premohli slzy a uprostred náreku hovoril ďalej: Hrozí veľké a neslýchané bezprávie. Trýzeň doľahne na vieru katolícku a ľudia, podobní zverom pošliapu svätyne Kristove. Videl som oltár Pánov obkolesený množstvom oslov, ktoré rozdupávali všetko navôkol. To bola príčina vzdychov, ktoré ste počuli. I začul som hlas Pánov, hovoriaci: Potupený bude môj oltár.*

A zanedlho splnilo sa videnie. Po dvoch rokoch prišlo pustošenie ariánske. Uchvátili kostoly, poškvrnili posvätné nádoby, znesvätili rúcha, ba i pohanov z krčiem prinucovali, aby s nimi hodovali na oltároch. Oh, ako ťažko je všetko vypovedať: panny a ženy poškvrnené, krvou ovečiek Kristových, preliatou v chrámoch, postriekané oltáre, krstiteľnice znesvätené pohanmi. Ozaj, doslova splnilo sa videnie o osloch, rozdupávajúcich všetko.

Keď to Anton uzrel, povzbudzoval prítomných a vravel: *Neklesajte na mysl, synáčikovia. Pán, ako sa nahneval, tak čoskoro znova sa zmieri a opäť zaodeje Cirkev do svojej krásy a zasa bude žiarit' ako obyčajne. Hady sa vrátia do svojich dier a náboženstvo znovu rozkvitne. Len dajte pozor,*

aby ste do svojej viery neprimiešali ariánsku poškvvrnu, lebo to nie je apoštolské učenie, lež učenie diablov a ich vládcu satana. Preto sa ich duše podobajú nerozumným tvorom.

Takto teda žil Anton. A my sa nesmieme zdráhať uveriť, že skrze človeka diali sa také veľké zázraky, lebo veď to prisľúbil Spasiteľ, ktorý hovoril: „*Veru, vravím vám, ak máte čo len toľko viery, ako je horčične semienko, a rozkážete tomuto vrchu: „Prejdi Odtiaľto ta!“, prejde.*“ A znovu: „*Veru, veru, hovorím vám, keď, budete v mojom mene prosiť Otca o niečo, dá vám to. Proste a dostanete.*“ A svojim učeníkom i všetkým, ktorí veria v neho, vravel: „*Chorých uzdravujte, diablov vyhánajte. Zadarmo ste dostali, zadarmo dávajte.*“

Anton však neuzdravoval zo svojej moci, ani nepokladal za svoje to, čo robil. Choroby i diabli ustupovali na jeho modlitby, nie na jeho rozkaz, a všetko sa dialo vyslovením mena Pána nášho Ježiša Krista. Nik z múdrych nepripisoval uzdravovanie chorých Antonovi, lež Pánu Ježišovi, ktorý svoju obvyklú dobrotu preukazoval tvorom skrze svojho vyvoleného sluhu. Anton sa iba modlil a pre jeho zásluhy Boh všetko uštedroval. Často ho bratia i proti jeho vôli zvolávali dolu s vrchu. A keď ho niekedy sudcovia, ktorí nemohli vyjsť na vrch pre obťažnú cestu, hroznú pustatinu i pre množstvo ľudí, ktorí šli za nimi, predsa chceli vidieť a volali ho, aby zišiel k nim, nechcel ísť, lebo ťažko znášal návaly ľudí. A tu oni priviedli so sebou väzňov, keďže vedeli, že týmito Anton neopovrhne. A ozaj, ich plač ho premohol, i zišiel dolu s vrchu, vediač, že jeho námaha bude užitočná úbožiakom. Radil sudcom, ktorí ho volali, aby v rozsudkoch dávali prednosť bázni Božej pred nenávisťou a nezabúdali na to, čo je napísané: *Akým súdom súdite, takým aj vás posúdia.*

Predsa však i uprostred reči nezabúdala na milovanú samotú. Po spasiteľných napomenutiach, po potešení väzňov a oslobodení niektorých, keď ho žiadala istý vodca, aby s nimi ešte trochu ostal, odvetil, že dlhšie tu už nemôže byť. Použil i vtipného príkladu, vraj ako ryby, vytiahnuté z vody, na suchej zemi odumierajú, tak i mnísi, zdržujúci sa so svetskými ľuďmi, čoskoro zmalátnejú. Preto teda, vravel, ryba patrí do mora a nám načim náhliť sa na vrch, aby sme pre zdržanie sa s vami nezabudli na svoj zámer. Tu udivený vodca povedal o ňom správne: *Naozaj, toto je sluha Boží! Ved' ako by v nevzdelanom človeku mohla byť toľká múdrosť, keby ho Boh nemiloval?*

Keď sa Balacius, človek oddaný ariánskej zlobe, ktorý bol za prefekta Alexandrie Nestoria egyptským vojvodcom, tak veľmi rozzúrila proti Cirkvi Kristovej, že panny a mníchov obnažených dal verejne bičovať, poslal mu Anton list tohto znenia: „*Vidím hnev Boží prichádzať. Prestaň prenasledovať kresťanov, aby ten hnev nepadol na teba, lebo už-už ti hrozí záhuba.*“ Keď Balacius list prečítal, zarehotal sa, napľul naň, hodil ho na zem, poslov zahrnul potupami a odkázal po nich Antonovi: *Keďže sa tak veľmi staráš o mníchov, zasiahne aj teba moja ruka.*

Lež trest nedal na seba dlho čakať, o päť dní Božia pomsta zavrela bezuzdné ústa. Vyšiel si totiž do prednej časti mesta Alexandrie, zvanej Cheraion, spolu so spomínaným egyptským prefektom Nestorom. Niesli sa na koňoch, patriacich Balaciovovi, najkrotkejších zo všetkých, aké choval. Tu sa kone začali hrať, ako to majú vo zvyku, a zrazu ten krotkejší, na ktorom sedel Nestorius, zahryzol sa do Balacia, strhol ho na zem a zubami tak mu rozkmásal bedrá, že hoci ho hneď zanesli do mesta, na tretí deň zomrel. I divili sa všetci ako rýchle sa vyplnila predpoveď Antonova a

akou zaslúženou smrťou zomrel prenasledovateľ.

Iných, ktorí k nemu prichádzali, tak uchvacoval svojimi slovami, že zabúdali na svetské hodnosti a zatúžili po utiahnutom živote. A tých, ktorí trpeli nejakej bezprávie od mocnejších, a nemohli sa dovolať spravodlivosti, chránil tak úsilne, že sa zdalo, ako by boli jemu samému krivdili. Mnohým osožili starcove slová, premnohí zanechali veľké bohatstvá i vysoké vojenské postavenia a stávali sa mníchmi podľa jeho príkladu. A vôbec, aby som to povedal nakrátko, dobrého lekára dal Kristus Egyptu. Ktože prišiel s plačom a nevracal sa od Antona s radosťou? Ktože neobrátil hnev na priateľstvo? Ktože, oplakávajúc svojich zomretých, nepotešil sa uňho? Ktože obťažovaný bremenom chudoby, po jeho návšteve, neopovrhol bohatstvom a nezaradoval sa svojej chudobe? Ktorýže ochabli mních nestal sa znovu horlivým, keď prišiel k nemu? Ktorýže mladík, trýznený pokušeniami proti čistote, neoblúbil si zdržanlivosť na jeho napomínanie? Ktorýže trápený diablom odišiel neuzdravený? Ktože, prenasledovaný zlými myšlienkami, neodchádzal od neho s myslou pokojnou?

Anton vždy vedel, koho čo trápi, vždy uhádol liek na chorobu, ktorým poodkrýval mnohé úklady diabolské. Koľké panny, zasnúbené už, len čo uzreli Antona, zriekli sa manželstva a zostali pannami Kristovými! Čo ešte? Ľudia z celého sveta prichádzali za ním a priali si vidieť človeka takého mocného proti diablom. Nik sa neponosoval, že prišiel nadarmo, každý bol bohato odmenený za únavnú cestu. A tak, keď Anton zomrel, cítili sa všetci ako siroty a oplakávali ho ako vlastného otca.

Sluší sa, aby som pripomenul, aký bol koniec jeho života a vy aby ste s túžbou počúvali, lebo aj v tom je hodný nasledovania.

Podľa zvyku zašiel si na návštevu k bratom dolu pod vrchom a tu, dozvediac sa od Božskej Prozreteľnosti o svojom konci, takto prehovoril: *Synáčikovia, počujte posledné slová svojho otca, lebo nemyslím, že vás ešte raz uvidím na tomto svete. Veď už sama príroda vyžaduje mi koniec po sto rokoch, ktoré som už prekročil piatimi rokmi.*

Keď to bratia začuli, zarmútili sa, rozplakali a objímali ho všetci. On však, ako by sa z cudziny vracal do vlasti, povzbudzoval ich s veľkou radosťou, aby nepoľavovali v predsavzatom zámere, lež aby, ako to bol spomínal predtým, denne umierajúc, chránili sa poškvŕňujúcich myšlienok, horlivo nasledovali svätých a nezbližovali sa s odpadlíkmi. Poznáte, vravel, ich starú zlobu. Ani s ariánmi sa nestýkajte, lebo ich bezbožnosť je už všeobecne známa. Dodal ešte, že nik sa nesmie dať odtrhnúť od pravdy Kristovej, i keby videl, že svetská moc obhajuje ariánov alebo meletianov, lebo je to len ľudská obrana a ich klamstvo dlho nepotrvá. Preto, vravel, *uchovávajte si nábožnú vieru v Krista, ktorú ste sa naučili poznať z Písma i odo mňa samého.* Po týchto slovách chceli ho bratia nasilu zdržať, aby u nich dokonal život, lež on pre mnohé príčiny nechcel, ako im dal mlčky na vedomie, zvlášť však pre zvyk Egypťanov, ktorí telá významných ľudí, najmä mučeníkov, zahaľovali do plátna, pochovávali síce, ale nie do zeme, ale kládli na lôžka a uchovávali doma. Takýmto spôsobom, podľa starobylého zvyku, chceli preukázať úctu zomretým. Anton často žiadal biskupov, aby o tom poučili ľud, i sám ostro od toho odrádzal mužov a ženy, vraviac, že to nie je dovolené, ani Bohu milé, ako dokazujú i hroby patriarchov a prorokov, ktoré sa zachovali podnes. Ba i telo Pána bolo uložené do hrobu a hrob zavalený kameňom, až kým telo tretieho dňa nevstalo. Takýmto spôsobom chcel odstrániť zlozvyk nezahrabávania tiel, i

keď boli sväté. Vravieval: *Ktoréže telo bolo vznešenejšie alebo svätejšie než telo Pána a predsa aj to, ako vieme, pochovali do zeme.*

Tieto jeho slová mnohých odvrátili od omylu, i pochovávali mŕtvoly do zeme, ďakujúc Bohu za dobré poučenie. V obave teda, aby tak neurobili aj s jeho telom, rýchlo sa rozlúčil s mníchmi a pobral sa naspäť na svoj obľúbený vrch. O niekoľko mesiacov ochorel, i zavolať k sebe dvoch bratov, ktorí tam s ním už pätnásť rokov prebývali a posluhovali mu v starobe, a riekol im: *Ja už, synáčkovia, ako je napísané v Písme, vydávam sa na cestu otcov. Volá ma už Pán a túžim uzrieť nebo. Vy však dbajte o to, aby ste razom nestratili, čo ste si prácou vyzískali za taký dlhý čas. Myslite si, že len dnes sa začínate cvičiť v nábožnosti a tak sila vašej vôle porastie. Poznáte už rozličné úklady diablov, videli ste ich zúrivé útoky, lež aj slabosť ich síl. Vzdychajte k Ježišovi, dôverujte jeho menu a diabli utečú pred vašou pevnou vierou. Pamätajte na moje napomínania a žite tak, ako by ste mali každý deň zomrieť a istotne dosiahnete nebeskú odmenu. Vyhýbajte sa jedu odpadlíkov a bludárov a napodobňujte voči nim môj hnev, lebo sú to nepriatelia Kristovi. Viete sami, že i ja som sa od nich vždy odvracal pre ich zatvrdlosť a pre ich boj proti Kristovi. Vynakladajte však celú starosť na to, aby ste zachovávali prikázania Božie, aby vás potom po smrti prijali svätí ako priateľov a známych do večných stánkov. Toto majte na mysli, o toto dbajte. A ak vám trochu na mne záleží a pamätáte na mňa ako na otca, ak mi chcete prejavit' svoju lásku, nedovoľte, aby som bol uložený takým spôsobom, za aký som často karhal iných. Ved' hlavne preto som sa utiahol sem. Vy ma teda pochovajte pod zem a vyplňte moju prosbu, aby okrem vás nik nevedel, kde je môj hrob. Verím v Pána, že V čas vzkriesenia vstane toto moje telo neporušiteľné.*

Šaty moje rozdeľte takto: kabanicu a obnosený plášť, na ktorom ležím, dajte biskupovi Atanážovi, ktorý mi ho daroval nový. Druhú kabanicu dajte biskupovi Serapionovi a vy si ponechajte ostatné moje rúcho. A teraz buďte zdraví, synáčikovia, Anton odchádza a niet ho už medzi vami.

Keď to dopovedal, bratia ho pobozkali a Anton natiahol trochu nohy, hľadel radostne v ústrety smrti a z jeho rozžiarenej tváre bolo možno vybadat', že sú tu svätí anjeli, aby ho odprevadili. Pozrel na nich ako na priateľov i vydýchol dušu a pripojený bol k otcom, ako je napísané. A bratia, ako im prikázal, zahalili jeho telo, nasypali naň zeme a nikto až dodnes, okrem nich, nevie, kde je pochovaný. A ten, ktorý dostal od Antona obnosený plášť a kabanicu, uschováva si ich ako vzácne dedičstvo a pri pohľade na rúcho spomína si na jeho svätosť.

Takto zakončil Anton svoj život. I keď som to vyrozprával len stručnými slovami, predsa už aj z toho môžete vidieť, aký on bol Boží človek od svojej mladosti až do neskorej staroby. Ani vysoký vek ani únava ho neprinútili povoliť v niečom, lež vytrval vo svojom predsavzatí; nemenil šat, ani nohy si neumýval, ani si neprial lepšieho jedla a predsa uchoval si zdravie, ostrosť zraku aj počet zubov, čo i boli trochu starobou poškodené, i pevnosť nôh, ba zdal sa byť oveľa krepkejší ako tí, čo sa starali o telo, užívali kúpele i rozličné vyberané pokrmy. Aj to, bratia, že prešiel o ňom chýr po všetkých krajoch, hoci sa nepreslávil spismi ani svetskou múdrosťou ani vznešenosťou rodu ani bohatstvom, isteže môžeme pripísať len Kristovi, ktorý, ako mu to bol prisľúbil, i keď bol skrytý pred svetom uprostred púšte, rozhlásil jeho meno po Afrike, Španielsku, Galií, Ilýrii i v samom Ríme. Je to dobrota Stvoriteľa, ktorá povyšuje verných, i keď nechcú, aby svietili ako sviece všetkým a aby ich

skutky nadchýnali nasledovať svätý život.

Toto dajte teda prečítať i ostatným bratom, aby, poznajúc verný život kresťanov a mníchov, naučili sa, že náš Spasiteľ Ježiš Kristus oslávi tých, ktorí oslávia jeho, a tých, čo mu slúžia, nielen že vedie do nebeského kráľovstva, ale aj chýr ich, skrytých tu na zemi na odľahlých miestach, všade rozširuje. Ak bude treba, prečítajte to i pohanom, aby tak poznali, že Pán Ježiš Kristus je nielen Bohom, Synom Božím, a že tým, ktorí si to ctia a pevne v neho veria, dáva aj moc šliapať diablov a vyháňať ich ako zvodcov ľudí a pôvodcov všetkého zlého, ktorých oni pokladajú za bohov.

V Kristu Ježišovi, Pánovi našom, ktorému nech je sláva naveky.
Amen.